

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA: 6 PEZETA

Euskal-Irakaskintza arazoa S. Tomas Lizeoko zuzendariarekin elkarrizketan

Mahai bat tarteko eta magnetofona inguruan dugula S. Tomas Lizeoko zuzendaria dan Karmele Alzueta-rekin ekin diogu elkar izketari. Gipuzkoan ain zuzen bi Lizeo daukagu, bat emen Donostian eta bestea Beasainen. Gaur Donostia-ko zuzendariaren txanda izan da, urrengoan Beasaingoarena. Gure asmoa ori da, gure erriko arazoen berri ematea. Denok, piskanaka, gure erriko arazo garrantzitsuenaz jabetuz joan behar dugu. Beraz ekin dezaigun lanari.

—Zer da Donostiako Lizeoa?

—Lizeoa, ikasleak ezitzeko da. Lizeoak ikasleari pertsona izaten lagundu behar dio. Pundu onetan, ikusten duzun bezala, gure au ez da beste ikastetxeek bereizten. Denak bezalakoa da. Baiña ba du zer-bait berezia: ikaslea euskal-kulturaren ezitzea du, ain zuzen, bere elburua. Aurra gizon egin dedilla, baina gizon euskaldun egin dedilla.

—Ori lortzen dago ordea kakoa, zer bide dituzue orretarako?

—Lehen bidea eta garrantzitsua euskara irakastea da. Euskal kultura ezin ditek euskararik gabe uler. Baina euskara irakastea ez da aski. Guk gaitiera orrekin batera egin behar duguna, aurra euskal kulturaren jabe egitea da, gure Erriaren historia, ohiturak, gaurko euskal gizarte arazoen jabe egitea, alegia.

—Euskal kulturaren jabe egite orrek zer esan nahi du?

—Ez da aski, eta gutxiago ere, ikasle batek gauzak ikastea. Gure ikasle batek egin behar duana Erriaren nortasuna bereganatzea da. Emengo ikasketak buka eta norbait errimnik gabe aterako balitz, gure elburua bete gabe geldituko litza. Gizon-emakume egiten laguntzea gauza abstraktoa da. Guk gizon-emakume euskaldunak egin nahi ditugu.

—Euskal gizona izan ditek modu batetara edo bestetara...

—Bai, zalantzarik gabe. Orrengatik ez dugu ideologia konkretu edo zehatz baten menpean egon nahi. Pentsa-molde zabal batetan ezi nahi ditugu aurak. Guk ez dugu ezi-era itxi bat ezarri nahi. Guk oni elduko diogu, Bestela ez genduke aurra askatasun batetan eziko. Gure aurra ez litzake nor izango, txoriburu bat baizik.

—Askatasun batetan ezitzea esatean, pedagogia alorrari ikutzen diogu...

—Pundu au oso inportantea da. Guk ikastetxe onetan diktadura antzeko zerbait ezarri genezake eta dena ordena izugarri batetan egingo litzake. Baina ez genduke gizon-eginketa ezi behar da aurra. Onak eragozpen gogorak dauka baina ez dago beste biderik. Aurak pentsatu egin behar du eta pentsatzen ikasi behar du. Orretarako beste biderik ez dago: elkar izketa. Berririo esango dizut, zaila da, baina bide ori da egokiena.

—Baina emen prolema bat sortzen da: zuek modu onetara ikaslea ezi zenezakete baina gero batxillerreko azterketak beste leku batetan egin behar dituanaz gerta dakizueke azterketa orietarako ikaslea ez prestatzea...

—Bai ori eragozpen aundia da. Biak izan behar ditugu gogoan. Egoera orrela dagoelarik ezi genezake beste biderik ar. Emen ahal dana egin behar da. Kondizio guziak gogoan izan eta ahaleginiak egin. Nahi dana ez dago egiterik. Ori da gure prolema.

—Orain beste puntu bati elduaz, Lizeoa ikaste aldetik nola dago eratua?

—Etxe onetan aurtengoz bakarrik gaude eta sei urtetatik amasei urtetarako ikasleak ditugu. Denetara jota 600en bat ikasle dago. Iru urtetatik sei urtetarakoak berriz, beste leku batetan daude eta danera 200en bat egiten dute. Beraz Lizeoaren babesean 800en bat ikasle dago. Ez da gutxi. Ba dago zer eginik.

—Emen, aurtengoz bakarrik zaudetela diozu, nora jo behar duzeba datorren urtean?

—Ikastetxe berri batzuk jasotzen ari gera eta datorren urtean geurea izango dan lekura pasako gara. S. Juanetan izango da bere astapena. 880 ikaslerentzat behintzat izango du lekurik. Metodo eta tresna berriz egongo da onitua.

—Esaterik baldin balego behintzat, zenbat kostatuko da ikastetxe berria?

—Zergatik ez? Ain zuzen obra berriak ogei ta bost milloi kostako dira.

—Ori errez esaten da...

—Bai oso errez baina momentu onetan xoxik ere ez dugu. Oso kezkatutik gaude. Erri guziak lagundu beharko du. Bestela ez dakit nolaz moldatuko garen. Bi aurrezki kutxak amalau milloi t'ardi eman dizkigute, kredito bezala. Beste amar milloi pasa oriek nolaz billa? Beraz ur anditan sartu gara.

—Ogei eta bost milloi orien erantzukizuna noren gain dago?

—«Loistarain» elkarrearen gain. Bai etxe berri jasotzea eta bai diru ori ordaintzea ere Loistarainen egitekoa da.

—Zer da Loistarain?

—Lizeoaren ardura duan elkarrean. 600en bat bazkide osatzen du elkarre au. Bere egitekoa ez da diru arazoez bakarrik arduratzea baita Lizeoak bereeginkizunak betetzen dituan ala ez zaintzea ere. Nik, zuzendari bezala eta nerekin batera irakasleek, ba dugu egokienik deritzagun erara irakaskintza eratzeko askatasuna, baina barruko marxa guziak Loistarainen elburuekin bat joan behar du.

—Billera asko egiten dituzue?

—Loistarainekoekin billerak sarri eta ugari egiten ditugu. Arreman estuak ditugu. Lana elkarrekin egiteko, beste biderik ez dago.

—Aurren gurasoak irakaskintzaz arduratzen al dira? Zer arreman dituzue?

—Bi gauza berezi behar dira emen nere ustez. Lehenik guraso gehienek egoera eta bigarrenik guraso gutxi batzuen egoera. Guraso gehienak zerbait berezirik gertatzen danean kezkatzen dira, bestela ezer asko ez. Baina ba da gurasoak osatutako «junta» bat eta esan beharra dago junta au asko arduratzen dala. Junta onekin joan zan urtean irakasleok amabostero bildu giñan. Or prolema asko az-

tertzen da eta benetan interesgarria izaten da.

—Guraso talde aundi orrekin arremanak izateko behar dan errez-tasunik ematen al duzue?

—Aurren eziera gurasoak eta guk elkarrekin egin behar dugu. Onetan zalantzarik ez dago. Ihaz egin zan baino gehiago egiteko asmotan gara. Ain zuzen iru illabete onetan guraso guziei lau aldiz deituko zaie. Itzaldi batzuk izango dira eta itzaldien ondoren eta birtatez, elkarriketa sortuko dugu. Orrela gauzak obeto tajutuko ditugu.

—Azkeneko pundua: Eta irakasleak zeuron artean...

—Irakasleen artean ere komisio

NON ZER

● MALTHUS Bujanda	3 garrean
● LIBURU BAT GALES-I BURUZ Larresoro	3 garrean
● LANTEGITIK Ugalde	4 garrean
● EUSKAL LITERATURA ETA SOZIOLOGIA (II) Azurmendi	6 garrean
● JAI BURGESA OTE? Knörr	7 garrean
● SINODOA ERROMAN (II) Arostegi	11 garrean

bat bada. Komisio onetakoak astero biltzen gara. Irakasle guziak berriz, illabetean behin biltzen gara. Ortik aparte egunero elkar ikusten dugu eta egia esan, egunero guzuek beti elkarrekin zuzentzen ahalegintzen gara. Irakasleak geuron artean talde tinko bat osatu behar dugu. Au garrantzi aundikoa da, Eta nere ustez gauzak ez dijoaz bide txarretik. Piskanaka gauzak elduaz dijoaz. Pundu onetan behintzat, beldurrik gabe begira genezaioko.

—oOo—

Lizeoaren eginkizun eta elburuak, bere egiturak, diru arazoak, guraso eta irakasleen arteko arazoak ez dira ez arazo errez eta sinpleak. Izan ere gure erriaren kultura indartzea nahi badugu...

ERRIALDE

NERE BORDATXOTIK

Aurreko astean, asteroko ontan, Amatiño gazteak nere izena aita-tzen zuen. Ez det ezagutzen, baiña gaztea dala entzunik nago.

On dakiola, gu ere izan giñan da.

Onela bukatzen zuen neri zego-kidan zatia:

"Gezurra dirudi Basarri jauna-ren kategoriako jaun batek horre-lakorik esatea".

—oOo—

Zuk gogarazi gabe ba-daki Ba-sarri-k azken kategoriala dala be-re.

Itz ori etzenduen aitatu ere egin bear. Basarri-k ez du motibo aun-dirik ere kategoriako gizona izateko. Ezpaita Instituto ta Univer-sidadeak zapaldutako gizona.

Bai orregatik euskaldun oso. Edan duen ur guzia euskaldun iturritik edan du. Erdel kutsudun iturri bateko ura eskeintzen zaiol-nean, probatu ordurako kontura-tzen da. "Au ez dek lengoa bezin jatorra", esaten du berebaitan.

—oOo—

Aitortu nai badezu ta ezpadezu, orixe dabil ugari gure artean: er-del kutsua. Erdel olatuak zapaldu gaitu. Egundoko astinduak ematen ari zaigu.

Ba-dira bakar batzuk arrapatu ez dituenak. Euskaldun uts jarraitzen dute oraindik. Euskal sena osorik dago ailengan.

Guk aintzat artzen ez degun erri xea da ori, ta lenen maillan edu-ki gendukeana. Erri orritxe zor dio bizia Euskalerriak.

—oOo—

Erri xee, apal orri esker du ar-nasa euskerak. Gure izkuntzak millaka urtetan iraun badu, orain-dik bizirik badu, erri orrixe zor zaio.

Euskerak artzantzarako edo itzantzarako besterik ez duela ba-lio?

Unamuno ta aren antzeko ba-tzuk ola moduzkoak idatzi zituz-tela?

Unamuno ta aren moduko "inte-lektualak", jakintsuak, ikasiak, euskerari bizkar eman izan diote beti. Aiengatik aspaldi illa zegoen, eta ondo illa alare!

Aita Larramendi-ren "Corografia de Guipúzcoa" irakurria edukiko dezu, noski.

—oOo—

Ikusi besterik ez daukazu orrial-de aietan. Argi ta garbi, diximulurik eta ezitkeririk gabe esaten ditu andoaindar prestuak esan bearrezko guziak. Zenbat sermoi-lari parregarri!

Latin eta erdera pixka bat ikasi, buru dana aiekin aizatu, ta kulpi-tora, euskerazko sermoiak egitera!

Alakoak irteten zitzaizkien. Bi muturretan lotutako odolkiak be-zelakoxeak. Eta orduko legegizon, sendagille ta karreradun euskaldu-nak, apaiz eta prailleak bezelako-

xeak ziran. Euskera lantzerik egun-do pentsatu gabekoak; alde guzitik erdel kutsuz josiak.

Gure nekazari arrantzale, artzai eta langilleak ez izatera, aspaldi egin zuen gureak. Zuk eta nik gaur ez genduen euskeraz ezer esateko-rik izango. Euskerarik ezpaizan bi-ziko.

Eta bizirik ez duen izkuntza ba-tean ezin idatzi ez zuk eta ez nik.

—oOo—

Pelotari onenak lotsagarri geldit-zen dira pelotak bote okerra egi-ten ditenean.

Ta nik, euskeraren pelotalekuan koska ta ertza besterik ez det ikus-ten azkenaldi ontan: bote okerra emen, bote okerra an.

Negargurea eman zidan lengo egun batez Santiago Aizarna-k "Unidad" egunkarian idatzi zuen artikulua.

Neri negargurea eman bazidan, euskeraren etsaiei parregurea emango zien. Artuko zuten gozatu ederra.

Baiña... —ta au da okerre-na— gaztelua baiño egi aundiagoak agertzen ziran.

—oOo—

Ez dago jakintsua, "intelektuala" ta akademikoa izan bearrik itz ba tzuk errian sekula ez dirala itsa-tsiko konturatu al izateko.

Baserri danak Errezil-en ez dau-dela ba-dakit zuk bezin ondo, bai-ña Errezil-goak baiño sarriago bi-xitatzen ditut beste zenbait errita-koak. Ba-ditut motiboak Gipuzkoa ta Bizkaia ezagutze.

Ez naiz etxetik irten gabe egon-dakoa, zuk dakizunez.

"LEGAZIPIATIK NATOR", "AZ-PEITIATIK NATOR", "ILLARGIA-TIK NATOR" esango duen base-rritarrik ez dezu arkituko ez Goie-rrian eta ez Beterrian.

Ez da "ERROMERI BATETAN IZAN NAIZ" esango duenik ere, "ERROMERI BATEAN" izan naiz baizik.

Eibar-en "GETARIXATIK NA-TOR" esaten dala?

Erderaz esan oi dana: "no hay reglas sin excepción".

Laurek esaten dutenak noiztik du indar geiago amar millak esaten dutenak baiño?

—oOo—

Bote okerra emen, bote okerra an. Akerraren adarrak baiño oke-rrago gaude oraintxe.

Pekaturik aundiena auxa: "eus-kal barrutiko minori" kaxkar bat "maioriaren" gaitetik jarri nai iza-tea.

Zuberoa-ko edo Laburdi-ko auto-re zar batek "alako" idatzi zuela, ta beste guziak aren moldera errenditza beartu nai izatea.

Lengo autore zarretan dana gari garbia ote da?

Aita Larramendi-ren denboran sermoiari parregarriak zirala?

Erderaz pentsatutakoa euskeraz esan ezinik ler egiten zutela?

Baita orduko idazle geienak ere. Izlariak bezela idazleak; danak ber-din. Ez dago liburu zar askoren orrialdeak zabaldu besterik.

Lengo autore zarretan urte gor-rria besterik ez dagola sinistarazi nai digute norbaitzuk. Baita ede-ki eman ere!...

Toki ederrean zegok!

—oOo—

Ba-dira euskal belarrietan min ematen duten itz batzuk; euskal senarekin uztartu ez ditezkean ba-tzuk. Oietakoak dira "Getariatik nator", "Donostiatik nator", "Azpei-tiatik nator", eta abar.

Izkuntza artifizial bat sortu nai degu erri xearen ardura gabe.

Erri ori, zein da xee ta apala dan, euskaldun utsa da. Gu gera emen erderak kutsutu gaituenak eta esatekorik gutxien bear gen-dukeanak.

Izkuntza artifiziala darabilkigun guzioi "euskal gaiztoak" gerala bo-tatzen digu aurpegira erri orrek. Arrazoi aundiz gaitera.

—oOo—

Konturatuko zerala uste det, Amatiño, urtetan aurrera zoazen bezela.

Agian (au da penagarria), be-randuegi izango da konturatzen ze-ranerako. Zuk idazten dezunik ira-kurriko duenik ezpaita izango or-duan. Ez dedilla olakorik gerta, baiña beldur izatekoa da jokabi-dez aldatzen ezipagera.

Neretzat erabili zenituen itz ber-diñez esan nai nizuke:

Gezurra dirudi zu bezelako gaz-te argi ta gartsu batek Euskalerrria ain gutxi ezagutzea, ta ametseta-ko mundu batean bizi nai izatea.

Gaur edo biar guri, Amatiño, "ILLARGIXATIK PARRE EGIN-GO DIGUTE".

Zuk egizu nai dezuna.

Nik, arnasik dedan artean, eus-kal senaz jantzitako erri orrentzat itzegin eta idatziko det.

—oOo—

Eta bukatzeko, biontzat ondo da-torren ustean, joan dan astean "Zeruko Argia-n" Manuel Matxain-ek argitaratzen zuen bertso sakon bat dijoa:

Ordua da-ta, danok makurtu ditzagun geure buruak, ez gaitzela izan egoskor, setoso eta arruak. Garaia degu guk aztertze-ko ondo geronen barruak,

ta anaiari ez botatzeko gureak diran erruak.

—oOo—

Len bezin adiskide, ta... nai de-zun arte!

Eskerrikasko gaitera, barrenean korapillatuta neuzkan egin batzuk askatzeko era eman didazulako. Askatzeko ta jendeari agertzeko, bide batez.

Zuk eta nik asteroko batean idaz-ten degu.

Zuk eta nik oso desberdin ikus-ten ditugu gauzak. Zuretzat gorria dana neretzat oria da. Edo... alde-rantziz!

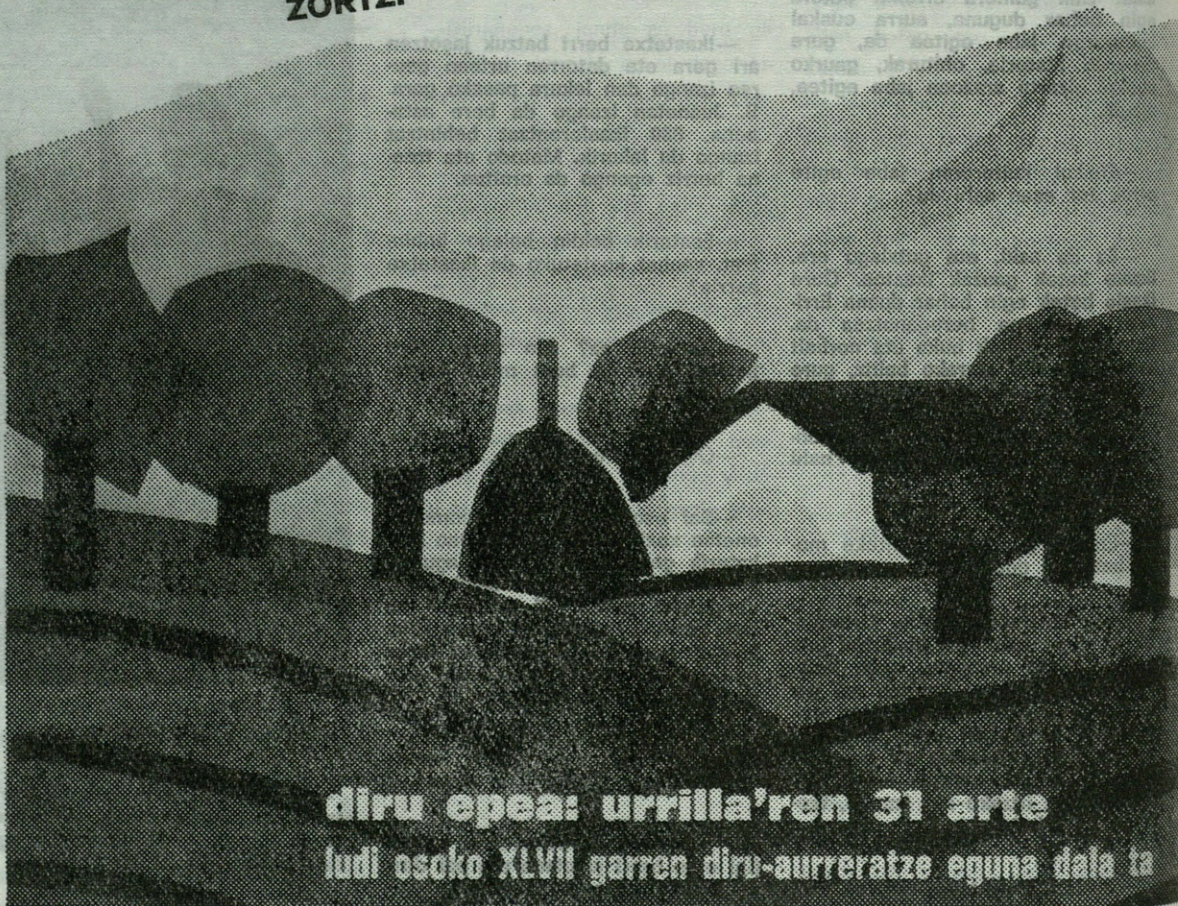
Zuk eskubide osoa dezu zeure burutapenak agertzeko. Nik ere ateaq zabal nai nituzke nereentzat.

Aurpegiz ezipada ere, alkar ondo ezagutzen degu. Jokabideak sala-tzen gaitu. Jarrai zuk zeure alde-tik al dezuna egiñaz. Nik neure baratza atxurtuko det. Alkar erres-peta dezagun gizonki.

Basarri

BASERRITARRENTZAT ZOZKETA

BASERRITAR - NEKAZARIA: Donosti'ko Erri - Etxe'ko
Aurrezki Kutxa ZURETZAT, zozketa berezia eratu du
ZORTZI SARI, zein baiño ZEIN EDERRAGOAK

diru epea: urrilla'ren 31 arte

ludi osoko XLVII garren diru-aurreratze eguna dala ta

Enparntza

—OINAK SENDATZEKO— OINETAKO BEREZIAK
—OINETAKOAK EMAKUMEENTZAT BAKARRIK

Luisen Enparntza, 2 (Zabaleta Izkiñan)

— DONOSTIA —

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK
Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbeo, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Al-canto, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Astean Iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Carretera Gral. a Hernani - B.º Ergobia - DONOSTIA

Telefonoak: 450313 eta 459723

Aptdo. 1381

DONOSTI'KO
ERRI-ETXE'KO
AURREZKI KUTXA

Eliz - elkarteen eriotza

Eriotzaren illunabarrean arkitzen dira eliz-elkarteak, non eta lehendik il eta obiraturik ez dauden. Non dira gure Luistar eta Mariaren alabak? Non gazte betetako goizeko meza aiek?

Ez lehendakari, ez diru-zain, ez idazkari, ez apaiz, ez araudi eta ez jende gelditu dira.

Zorionez edo zoritxarrez illak ditugu. Requiescant in pace. Itzera doa lurrari, erriaren mugei, loturik dagoen parroki-erakundea ere. Erri barruan, lur jakin batzuen itxituran, egin ohi zan lehen bizieta. Lur oien erdian eliza, Jainko erri orren etxea, zutik, aldi beran erritar eta eliztar ziran bizilagunak zaintzen.

Guzien buru, gidari, maixu eta artzai apaiza...

Il ez badira ere azkenetan daude era ontako elkarte eta erakundeak. Ez gaitzen, beraz, biziaren erio larria edo eriotzaren bizi illa alferrik luzatzen jardun. Jo dezagun bide berrietara.

Batzuen eriotzak beste batzuen jaiotza dakar. Elkarteen eriotzak "oinarriko taldeen" jaiotza.

Atera gaitzen behingoz legegite, Sar gaitzen bizi betearen askatasunean. Ortarako Ebanjelioa benetan bizi duten taldeak sortzen eta ugartzen lan egin behar dugu. Komunitate txikien garaia eldu da berriro.

Talde oien iraupenak ez du legearen indarrak izan behar. Ez dute kanpoko babesa eta eusgarria billatu behar.

Talde oiek bizi egin behar dute. Biziak iraunarazi, biziak elkararazi, biziak mugiarazi, biziak idartu...

Eta parrokiak ere ez du lurraren mugei lotua egon beharko. Talde oien biziari eta elkarren arteko artuamanei baizik. Talde oien lokarri, talde oien xurpertzaille...

Jakina talde oietako bakoitzak gizongintzan eta errigintzan sartua egon beharko luke bakoitzari dagokion mailan, neurrian, giroan, eran... Besteen arazoetara zabaliak, kezkatuak...

Ez lirake elizkizun utserako bilduko, otoitzerako bakarrik soilki. Ori guzia mundugintza jator baterako indar eta bide izango lukete. Ori bai, mundugintza ortan ez daudela bakarrik, Jainkoa ere tartean ari dela sinestuko dute.

Gizonen eta errien askatzaille dan Jainkoa ere beroiekin batera lanean ari dela aitortuko eta usteko dute. Eta ain zuzen kristau-talde oietan sinesten eta itxaropen oiek bazkatu eta xupertuko dituzte.

Gaur gaurkoz bide ortatik sumatu beharko ditugu Eliz berria eta kristaukera berria. Bestela il behar duen zerbaiti bizirik eutsi nahian nekutzen, erneatzen eta erretzen ari gera.

Oñez ez dakian aurtxo bat jaiotzen ari da Elizan "oinarriko kristau taldeak". Zaitu dezagun, kozkurtu, indartu...

Lehengoa badijoala, negarrez, jardunarekin ez dugu ezer egi-ten. Asi gaitzen gaurko munduari eta gaurko giroari erantzun- gion zerbait billatzen.

Bide berriak urratzeko argi-billa dabillen Sinodoa ez dedilla bertan behera itzali. Azpitik, oinarritik lanean ez bagera ari Sinodoko jardunak atariko aize burrunba besterik ez dira gertatuko.

Euskalerriko Elizak ilda edo geldirik dagoela beintzat dirudi. Irteerik gabeko zuloan sartuta.

MALTHUS

Luzaroan malthusianismo itza jaiotzari buruz bakarrik erabili ohi zen. Orain zentzu zabalagoa artu du, eta berdin alipatzen da beste arazo askotarako: janarigintzako malthusianismoa, lantegietako malthusianismoa, kultura-malthusianismoa. Norbaitek edo zerbait egin, eman, sor lezakeena, ala nahi-ta urritzeari, gutxitzeari malthusianismo esaten diogu.

XVIII garien mendeko azken aldean Malthus-ek aztertu zituen orduko lan-gabetasuna, asarre-giroa ta ongi-eza izugarria. Eta bere azterketaren fruitu liburu bat izan zen, «Giza-jendeketari buruzko saloa». Artan Malthus-ek zion lurreko bizi-lagunak geometria-eraz ugartzen direla: 1, 2, 4, 8, 16, 32, aldi bakoitzean aurrekoaren doblea egi-ñez. Janariak edo ogibideak, berriz, aritmetika-eraz ugaltzen direla: 1, 2, 3, 4, 5, 6, aldi bakoitzean bateko bat erantsiaz. Au da bere lege famatua. Ola noski, gosea, miseria eta eriotza zuzen-zuzen zetozen mundu ontara. Beraz, jaiotzei esiak jarri behar zitzaizkien. Jaiotzak urritu, au zen legeak agintzen zuena.

Liburu orri esker batzer guztietako aundikiei kontzientziako pisua biziki arindu zitzaizen. Berek ez zuten ezereen kulparik. Gosea lege bat zen, lege naturala, ekonomia- ren lege mardulena, ezin autsizkoa. Lege sermoigillea, gaitzera. Sermoigillea behekoentzat. Erru osoa lan-gilleena zen alegia, ori argi zegoen. «Familia ugariako guraso oiek —zion Malthus-ek— ez dute laguntzerik merezi. Aho gehiegirik ekarri dute mundura ta. Parrokiak ez die lagundu behar». Stuart Mill ere Malthus-en alde jarri zen, ziola: «Mozkorri nazkaz begiratzen zailon gisan begiratu behar zaie familia ugaria izan eta mantentzeko gauza ez direnei. Pobreak ez luteke ez-kondu behar, aurrak janaritzeko dirurik ez dutelako».

Malthus-ek ongi samar kalkulatu

zuen gizakien ugaritzeko ahalmena. Baiña benetan oso gaizki janarigintzako, sendakintzako ta transportetako aurrerapenak, aldakuntzak eta teknika berriak. Ontan oso fiakaltza gertatu zen.

Malthus-ek bere liburu lehene- goz 1798an argitaratu zuen. Munduko biztanleak orduan 900 milloi ziren. 1850-ean, 1.200 milloi. 1900-ean, 1.600 milloi. 1959-ean, 2.500 milloi. 1960-an, 3.000 milloi. Eta uste denez, 1980-an, 4.500 milloi izango dira. 1900-ean, 5.000 milloi. 2000-n 6.000 milloi.

Orain urte batzuk 6.000 milloi pertsona bizitzeko ainbat janari sor ditekela eritzen zuten jakintsuek. Gaurko pentsamentua da 15.000 milloi inguru bizi ditekela lurra eta itsasoak, ongi aprobetxatuz.

Ikusten da, ondorenez, problema ez datorrela ekonomia- ren aldetik, politikaren aldetik baiña. Ortarako Estaduen eta ONUren erakundeak berritu behar dira, egungo kosmo-ekonomiari eta errien premial ego- kitzeko, desafio gogor au jasotzeko.

Baiña Malthus-ena gauza naba- ria da. Aren bildurak ez dira egiaz- tatu.

Gizona, gizakia, ez da uzten ala edo olako «lege jakin, ezinbestez- ko, itsuen» morroi saldua bihur- tzen.

Alabeharraren kaiolan ez du sar- tu nahi. Askatasuna du maite. Der- rigo-errezko jotzen zena borondatez- ko egiten du, pasa-eziña alsa men- deratzen ba daki, eta profeta bel- tzak parregarri agerera- tzen ere.

Igaro denboretan ola gertatu izan da, behin, eta berriz, eta mila aldiz.

Gerokoetan ere or nunbait ger- tatuko da.

Batzuetan zuzen, besteetan ze- harka, gizonak beti erakusten du mundu ontako nagusi dela, eta la- runbataren jauna.

I. BUJANDA

LIBURU BAT GALES-I BURUZ

Inglesez dakiten euskaltzaleei li- buru bat gomendatu nahi nieke bihotzez: Ned Thomas-ek argitara berri duen «The Welsh Extremist» deritzana (Ed. Victor Gollancz, Lon- don, 1971). «Euskeromano»-on kon- tra mintzatzean gorrotoaren lerdea darian ezkerkoi batzuek, liburu hau irakurrita ezin garraskiagoko sufritu- ko lukete; argi-eta-garbi agertzen bait zaio irakurleari guk «euskero- mano»-ok ditugun «setak», «temak» eta «racismoak»; eta berek duten sasi abstrazioa eta urrundu nahia, ez direla gaurko Europar... egune- roko ogia besterik! Orain dela 50 urtekoan eguneroko ogia izan zi- ren bezalaxe!

Galestar sozialista gazte bat da Ned Thomas: 35 urte. URSS-en bi- zi izana, berriki Gales-a bihurtua, bere herriko pizkundean orain dela oso gutxi abiatu da: hiru urtez ge- roztik ez besterik.

Galestarrak (Kymri-tarrak esanez atseginago izango gatzazkie, «Wales» hitza, inglesa denez, arrotz bait zaie) bi miloi eta erdi lagun dira; eta Breñaia Nagusiko Men- debalean bizi dira, Irlandarekiko aurrez aurre. Bi miloi t'erdi horie- tatik, 650.000k dakite gaur kymri- eraz. Orain dela 50 urteko esta- distiketan ageri zenez, 1921-ean 930.000 lagun mintza zitezkean kym- ri-eraz. Hizkuntza, beraz, atzera ari da aspaldidanik: 50 urtetan % 30 galdu. Inglesa da lege-hizkuntza ba- karra 1536 ez geroztik. Hiriak ditu galduenik; Cardiff, esate baterako, ikatzaren kaia 275.000 biztanle, oso- ki dago inglesturik; eta Swansea-n, 160.000 biztanle, 25.000 inguru kymri-dun aurki daitekeala dio Tho- mas-ek: hau da, seirentsu bat. He- rri txikietan eta nekazarien barru- tietan proportzioa haundiagoa da. Kondairan lehenengo aldiz, Gales- ko abertzaleek ba dute gaur de- putatu bat Londres-en (bakarra, de- na dela, beste 35 galestar depu- taturen aurrean).

Emigratio-herrialde bat da Gales, ikatz-eskualdeetatik at batez ere. Ned Thomas-ek dionez, urtero 10.000 lan-postu galtzen dira.

Galestar sendimenduaren azkar- tzea, eta Londresen kontrako joera, biak batera jakina, XIX mendean sortu ziren. Ehun urte haietan, 8.425 liburu argitara ziren kymri- eraz (alegia, 84 liburu urteka, ba- tez beste); eta gaur 150 liburu agertzen dira urtero. Euskal Herrian baino aisa gehiago, beraz.

Hizkuntzaren gainbehera ez da gelditu, halere.

Eskoletako paretetan hau iraku- rri izan da eskuarki: «Welsh Not» (alegia: kymri-erarik ez). Eta gure arteko eratzunaren zigorra, zurez- ko koilarearena bihurtu zen Gales- en: zurezko kutunaren koilare- zeukan haurrak, kymri-eraz hitze- giten entzuten zuen beste haur ba- ti pasa zizaiokean eta honek bere- bat beste bati, eta abar; eta ho- rretara, azkenekoz koilare hura ze- raman haurra, makilatu egiten zuen eskolako maisuak. Jokabide «demo- kratikoa» omen. Gertakari hauek «fazismoa»-ren bidez azaldu uste dituzten ezkerkoi erderomano ho- riek zer dioten jakin nahi nuke; Londresen, nik dakidanez, ez bait da inoiz «fazismo»-rik izan; Ezta kapitalismo haundirik ere 1536-an.

Baina izokiak errekan eta uxolean gora bezala, galestar pizkunda ere kontrakarrean ari da, baina gora;

eta Kymri-erarekiko gogoia poliki- poliki zabaltzen hasi da Gales-en. Ez berri xehean oraindik, hau es- kolaren, ustekerien eta mass-me- dia mota guien jzopua delako. Bai- na bai ikasleen artean eta gales- tar ikasien artean. Ingles sozialis- tak, galestar mugimenduan ezer funtsezkorik ezin atxemanik, atze- ra doaz gaur baita ikatzaren es- kualdeetan ere; eta hauetan bere- tan, aldiz, galestar abertzaleak au- rrer. Gales-ko Labour Party-koek «fazismoa» eta «atzerakeria» sala- tzen dute abertzaleengan. Galesta- rrak, ordea, ez dira gaur eskuinda- rrak. Dinamika dakarren gazteriak, horretara, hautakizun bakar bat dau- ka begien aurrean: abertzale eta sozialista-berri izan; ala ingles in- perialista eta paleo-sozialista. Es- kuindar kilikaldirik ez dator-eta gaur. Gales-ko abertzale gazteak, hortaz, askoz hobeki moldatzen di- ra «New Left» delakoarekin (Ezker Berria-rekin), Labour Party-ko «ap- paratchiki» ekin baino. Hauek ger- tu daude (eta ez beti!) Naga-tarren edo Uzbek-tarren alde mintzatzeko, urrungo afarak direlako hain zu- zen; baina bertako galestarren kon- tra mintzatzerakoan, ez dute aski hitz gogorrik eta bortizik aurkitzen hiztegiari!

Hizkuntzaren garrantziaz jabetzen hasiak dira gazteak; eta hauen ize- nean lerro hauek idatzi ditu Ned Thomas-ek: «It is a revolutionary act to revive the Welsh language in Wales».

Zein hizkelgi edo dialektok min- tza, ordea? Ezen han ere Kymri- era anitz hizkeratan zatiturik bai- tago: «mila pasadizu entzun dai- teke han eta hemen —dio Tho- masek— Iparraldeko eta Hegoalde- ko galestarrek, ezin elkar ulertu- rik, inglesera jotzera behartuak». Eta abar. Teknikari buruz, eta tres- na eta ideia berriei buruz era be- rean, kymri-dunak ez daki askotan nola esan esatekoa. Eta, alderan- tziz, hizkuntzak bide seguru bat eman lizaiokean puntuetan, eskola- rik ea dela-ta, alantzan egon ohi da hiztuna den herri xehea, ideiak ingelesez taiutzen, prestatzen eta azaltzen irakatsi zaiolako.

Denen kontra jokatz, beraz, kymri-era oraindik bizirik dagoen herrialdeetan, zenbait ikastola sor- tu da kymri-eraz. Bigarren erakas- kintza-mailan, berriz, lau lizeo dau- de gaur: bi Glamorganshire-n, eta beste bi Flintshire-n; eta hauetan kymri-era mintzabide eta ikas-tres- na izan dedin saiatzen ari dira «ahalik eta gehienik» («children are taught mainly through the me- dium of Welsh» dio Thomasek).

Hizkuntza galduago dago Hegoal- deko ikatz-mien lurraldeetan, ba- serrienetan baino, jakina. Baina abertzale pizkundaek, hastapenean hizkuntza bizirik dirauen herri txi- kietan ez besteetan hoziturik, gaur itsatsi egin du Gales guzian; eta Hegoaldean ere Iparraldean hain- batsu abertzale aurki daiteke, Tho- mas-ek dionez eta hizkuntzaren ikasleen artean «kymri-dun-berri»-rik ez gutxi.

Ned Thomas-ek dionez, Breñaia Nagusiko sistemaren barruan Ga- les-entzako irtenbiderik ez dagoela uste du gaur gazte askok; eta «Plaid Cymru» alderdi zaharra (ale- gia adinetako abertzaleen partidua) gero eta ausarkiago maiseatzen du- te. Gazteen artean, beti Thomasen ustez, bi joera daude gaur: bata, dio, Gales-ko Armada izkutuaren

ingurukoek bereziki, indarka eta bortxaz nahi du jokatu; eta bes- teak (eta Ned Thomas-ek berak ere bai itxura denez) Gandhi-ren bide- tik jokatzeko nahiago luke. Baina bata, eta besteak Londresko Par- lamentotik at, eta legetasunaren jokotik at, ikusten dute bidea; eta, honengatik, Plaid Cymru-ren aurka daude; eta honen legetasun nahia eta sistema-barne-nahia kondenaga- rri eta denbora galtze hutsa iru- ditzen zaie. Eta Thomas-ek berak azaltzen: «Egia esan, Gales-i eman zaizkion lege laguntzak, bai Kon- stituzioaz bai hizkuntzari dagokio- nez, ugariago lortu dira bonbak eta istiluak gertatu direnean, inoiz baino».

Alderantziz, Plaid Cymru-koek «Free Welsh Army» delakoak oso- ki kondenatzen ditu, eta erotzat hartzen. Gales-ko abertzale gogo- rrenek, horretara, kontra dituzte bai Plaid Cymru-ko legezaleak bai Londresko aparatua. Biak ados di- ra gazteen jokabideak zapuzteko.

Bortxaren aldekoak hasiak dira organizatzen; eta bortxa giroa 1969 an sortu zen lehenengo aldiz. Urte hartan, Londresko gobernuaren ba- timenduan (Abergele herrikoan, Iparraldean) jari behar zuten bonba eskuetan leherturik, bi abertzale gazte hil ziren, martirien lerrokada hitsaren «bi lehenengo izenak» ida- tziz, Thomas-en hitzez esateko. 1969-ko udara hartan berean, Ga- les-ko Armada izkutuaren kontrako hauzia izan zen Swansea. Hauzi- aren erdian etendura bat gertatu zen, entzule zegoen jendea zutitu egin zen bapatean, eta hauzitara eramandakoekin batera kantatu zuen berotasun harrigarrian Gales Askatuaren himnoa. Londresek gar- biki ulertu zuen (nahiz aitortu ez badu ere) FWA-ren ekintza gogo- rra ez dutela galestar guziek gai- tzen.

Gwenallt idazlearen biziera eta gorabeherak ikusita, ezinezkoa izan izan zait Rikardo Arregiz ez oroi- tzea.

Beste mila xehetasunetan go- goeta-iturri bikain aurkitu dut neu- retzako; eta irakurleak ere aurki- tu egingo luke, ene ustez.

Oso jakingarriak, beraz, Ned Tho- mas-ek Gales-ko «neurosis» ezagu- naz (hitz hau berau erabiltzen ez da herabe Thomas, eta lasai era- biltzen du), ematen dituen berriak. Batzutan guretzako propio idatzita dirudite.

LARRESORO

ARGIA

Zuzendaria:

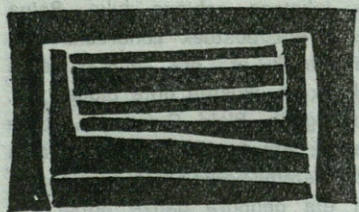
MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoi-ko Kaputxinoak argitaratzen (Kale Nagusia, 50-1.° Bulea-Plamplona).
Donostia: Okendo, 22
Tel. 42.66.66

ARPIDE SARIA:

Barruan	250 pezeta
Korreo batasun- tako errietan	300 pezeta
Atzerietako bea- te errietan	320 pezeta
Aldez	Aurrez gal- detu
Salmetan (ale bakoitza)	5 pezeta

ZENBAit gaRA

BERRIAK

● Markinan amaitu ziren hilaren 10ean. San Migel Arretxinagako jaiak. Urtero bezala, neskatila gazteak eta ez hain gazteak haizten azpitik iraganak dira. Arretxinagako sanduak senargai laioaren bat bilatuko ote dien itxaropenaz. Markinan ez omen da neska zaharrik guti baino. Eta gelditzen diren apurroko «lunbagua» omen daukate.

● Deustoko Unibersidadean ari den «Euskal Kultur Mintegia» delakoak eraturik, irailaren hiru azken egunetan eta urriaren hiru lehenetan, Patxi Altuna maixuak euskal aditzari buruko ikastaro berezia eman zuen. Bi ordu eta erdiko saioa, egun bakoitzean. Larogeita hamaren bat neska mutil izan ziren ikasle. Garrantzi handikoa deritzagu ikastaro horri.

Bestalde urriaren 13tik, abenduaren 21 arte iraungo duen II Alfabetatzeko ikasaldia hasia da. Kintana eta Mendiguren irakasleak «Lehen urratsak» delako metodoaz eta aldizkarietako artikuluek baliatuko omen dira.

● Hilaren 15ean berriz, Bizkaiko «Euskerazaleak» izeneko antolamenduak eraturik, euskara ikastaro bat moldatu da Bilbon, batez ere euskaraz ezertxo ere ez dakitenentzat. Ikasketak talde txikiak antolatuko dira, eta goizean, arratsaldean na-

hiz gauaz emango dira, ikasleen aukeran.

● Zumaian, «Oargi» izeneko elkarte antolatzaile delarik, azaroaren 3an hasteko dira alfabetatzeko ikasaldiak. Hala ere ez da alfabetatzeko ikastaro soil bat zumaierrek muntatu dutena. Areago, hitzaldi programa jori bat prestatua dute. Zelana ikasi beharra dugu bai, baina zergatik ikasi behar dugun ere bai, baita euskalgintzari dagokion zenbait arazo ere. Delako ikastaro hau abenduaren 22an bukatuko da.

● Urriaren 17an. Idiazabal, «Zepai» bertsolaria zenaren omenez, «Goierriko Bertsolari Gazteen Lehen Sariaketa» ospatu da. Idiazabalgo Goiburu lehen atera da.

● Lapurdiko Luhuso deritzan herrian eratu berria da jaialdi eder bat. Etxamendi eta Beñat Sarasola Amikutzeko abeslariak, «Oldarra» zortzikoteak eta izen bereko dantza taldeak parte hartu dute. «Oldarra» dantza taldeak hain zuzen, Zuberoa eta Bizkaiko dantzak eskaini ditu. Honako jaialdi hau lanik gabe gelditu diren hamasei luhusotarrentzat prestatua da.

● Bordelen, hilaren 24ean. Etxeparre anderearen ostatuan, inguruko euskaldunak beren jai aproposa ospatu dute. Bertan bildu dira musulari gezurtienak, koblakari trebeak, abeslari bikainenak, eta «eskuak» zintzoenak oro. Komeni da bai, noizik behin, sakabanaturik daudenak elkar ikustea.

● Joan deneko irailaren «Euskal Hit Parade» delakoan, Algortako «Biotz Alai» abesbatza lehen atera omen da, «Neguko Txiliña» izeneko abestia medio dela. Bigarren ere talde bera, «Itsasoko errege» abestiarekin. Hirugarren Bergarako «Urretxindorrek» taldea, hain eza-

guna duen «Haurra sehaskan» abestiarekin. Laugarren Zorion Egileor mundakarra eta bere «Bizi beti Euskere» Ondoren, Luis Mariano, «Ezin aztu»; Xabier Madina, «Nun da nekazaria»; Kresala, «Gezurra» eta Benito Lertxundi, «Ezin uka».

● «Stella Maris» eta «Sine Nomine» izeneko abesbatzak elkartu egin dira, «Donosti Ereski Abesbatza» deritzan koral berri bat moldatuz, Juan Urteaga jaunaren zuzendaritzaren pean. Koru berri honen arestian izan du saio bat Pa-saian.

● Basauriko Udalak eta Bilboko Ateneok elkarrekin eraturiko Euskal Herriaren historiari buruzko «Basauri» izeneko lehiaketa, Aita Lasa frantziskotarrak irabazi du. «Jauregi y su época» deritza Aita Lasak prestatutako lanari. 100.000,— ptako. sariak Arantzazuko bidea hartu du. Izan dedila Euskal Herriaren historiaren onerako.

● Pedro M. Zabalza, Manuel Lekuona, Carmelo Etxenagusia eta Iruine, Bayona, Donostia, Bilbo eta Gasteizko beste hamabost apaiz, Erroman egonak dira Aita Sanduarekin. Honako apaiz hauk liturgia liburuak euskaratzen ari direnak dira. Trinitate sanduak beharrezko argia eman dizaiela.

● Hilaren 30ean. Durangon, Euskal Liburu eta Diska Azoka. Durangoko azoka honek beste edozeinbat herritan gertatzen ez den harrera ona izan ohi du. Agian, herri gehienetan azoka programa betetze aldera eratzen da. Durangon ordea, azoka bera da programa osoa, eta gainontzekoek azokaren inguruan iharduten dute. Ea ba, Durangon elkar ikusten dugun.

AIPAMENAK

● Hilaren 9tik. 17ra. Bilbon, I Bizkaiko Baserri Azoka. Bertan ginen hilaren 10ean. gu ere, otxandiotar bat lagun genduela. Erraz asko sartu ginen bazkal ostein. Ez horren erraz irten ordea iluntzean. Hura zen jendetza hura! Gehiegikoa zenbait tokitan. Baserriarrak ur bitzetan eta kaletarrak harriturik. Bizkaitar amama xipi xipi bat, zimur leunez josita, beltz beltz jantzita eta burukoaz, adurra zeriola zegoen zaldiño batzuei begira. «Frantsezak amama, frantsezak!». «Ene ume, bai ete?».

Baina bertakorik ere ba zegoen. Egon? horixe bai, gura haina. Danetatik gainera. Makinak eta porruak, loreak eta txerriak, behiak eta liburuak, ardiak eta gaztak, perretxiak eta «txakoliñe», babarrunak eta... «zer dira horreik gorri horreik?». «Horreik?... arrabanuak».

Itxura onekoa dana, hori bai, baina egia esan merkerik ez zegoen ezer. Ikusleak gehiago erostailak baino. Ehun eta hamar pezeta eskatu ziguten bi kilo urri zituen opil bategatik. «Ogixe» bai ona, baina proportzio horretan egin izan ba genduen afaria...

Oraindik aintzina ez deneko zenbait esku langintzaren erakusketak bat polito muntatu zen. Uztargile, gorulari, gurdigile, otorgile, tailista, forjalari, alboka, txistu eta tanborgintza, etab. Gauza politik guztiz. Erosigarriak denak. Argizaiolar bat edo beste ere ba zen. Zahar itxurakoa gainera, benetakoa ote?

Arratsaldeko 6etan bertsolari saioa, Irigoyen jauna aurkezlarri zelarrik. Egutero izan omen da zerbait. Bertsolariak ezezik, bai eta tritilariak, dantzariak, haizkolariak, harri jasotzaileak, demak, korrikariak, txistulariak, abeslariak etab.

Hitz batez, giro ona zen. Aspal-dion ez zen hainbeste euskara Bilbon entzuten. Sarrerako neskak eta albistari zenbait ere euskaldunak. Kaletarrek oharitu ahal izan dute, ba dela berek ezagutzen ez duten beste mundu bat, erabat bizia, langilea, joria eta berezia, uste baino oparoagoa, gizarte barruan lehen mailako gogorapena merezi duena.

Bestalde, baserriarrek ikusi ahal izan dute, eguneroko lanak guztiz baliotsuak direla, «komertzializazio» apur batek ere ez diela kalterik egingo, eta aurten parte hartu ez dutenak oraingoxe daude damuturik eta hurrengoaren zain. Eta hain zuzen, hurrengo noiz ote?

● Mondragoeko «Danok» elkar-teak eratu zuen «Kanta Berri» abesti sariketarak 350.000,— ptako. zuloa utzi omen du. Donostia, Iruine eta Gasteizen muntatu ziren jaialdienta zorrak baino ez omen ziren sortu. Irabazi apurak Bergaran eta Mondragoen bertan atera bide ziren. Ba dute oraindik hiriburu nagusiek herriengandik zer ikasi.

● «Tres castellanos, dos catalanes y un vizcaíno...» irakurri ahal izan dugu Donostiako egunkari batetan. Hori da hori herri kontzientzia mutilak! Zuen aldean «Kornelio putxaputxa» bera ere «premio nobela» zatekeen.

● Inoiz entzuna dugunez, hizkuntza batetik beste batetara aldatzen garenean, gure adimendu barruko erregistroak aldatu egiten omen dira. Bestalde, irakurleari zor diogun albiste edo informazioaren gatik edo, eta agian beste zenbait arrazoren gatik ere, bi euskal publikaziotako harpidetza egin berriak gara. Hots, Bizkaiko «Agur» eta Lur Editorialeko «Ipuin Saila». Orainxe bai alferrik galdu behar zaizkigula erregistro koitauok.

● Luis de Castresana idazlea, «Angula de Oro» delakoarekin sarritua, «Vida y obra de Iparraguirre» izeneko liburu bat atera berri du. Ez dugu oraindik liburu hau irakurri, baina Castresanak arestian telebisioz esan duenez, Iparragirre bertsolaria omen zen. Oraindik zer ikasi asko bide daukagu. «Xenpelar» zenari galdetu behar bestela.

● Gaztelazindiko (nolabait esan beharrez) liburutegiko arduradun den Garzia de Diego jaunari egingo elkarriketa batetan, gaztelania erabat zabalduko ote den Espainia guztian barrena galdetu diote. «Bai —erantzun du— uka ezina deritzat. Behar bada zoritxarrez, baina...». Milesker jauna, hori da guztiekin ondo egon nahia, diplomatikakeria hutsa, zer esan gura du «behar bada» horrek?

Dena dela, esanak esan, erlojuaren kontrako lasterketa dugu euskaldunok. Gure esku dugu euskararen iraupena. Garzia de Diego bezalako jaunak. haien jakinduria eta guztiz, ez gaituzte salbatuko. Horrez gainera, Garzia de Diego berak ere, euskara baino askoz ere gutiago iraungo du, eta hala ere ez dio oraindik heriotzari amain eman.

● Euskal Editorial gazteek ahal-egin handi bat egiten ari dira euskal kulturaren alde eta eskertze-koa da noski. Baina gaude, ez ote duten maila apaleko irakurleagoa, ez multzo xipia, apur bat bazter utzi. Ba dakigu, zail dela denon gustora ihardutzea, baina nobela, ipuin eta irakurgai errazek orainartekoa baino leku gehiago behar lukete; ea honela euskal irakurleagoak jasaten duen ajea garaitzen duen.

● Era berean, irakurleak berak ere ahal-egin bat egin beharrean dago. Ez da nahikoa hasi orduko zailtzat uztea, eta gainera nor bere gogo eza eta alferraldia editorialaren gain botatzea. Danetariko irakurgaiak behar ditugu bai, baina danetariko irakurleak ere. Pentsa dezagun euskaraz egur loditzat baztertzan ditugunak, abarrak, inoiz ezpalak ere, direla beste zenbait hizkuntzatan.

LIBURUAK

● «La encrucijada» Miguel Pelay Orozkoren azken liburua irakurri dugu. Zital zital eginda baina irakurri, Egiekin min ematen dute, eta gezurrek are gehiago. Danetatik ikus ahal izan dugu liburu hone-tan. Hauk haiek baino ugariago.

Hasieran egileak esaten digunez, bere euskara maila oso mugatua omen da. Hala ere, ba dirudi liburuaren barrera, sarri, sarriegi, P. Orozko jauna ahaztu egiten dela hasieran esandakoarekin, eta hain zuzen, mugatze edo-ta ahaztutze honen gatik sortzen zaio okerrak anitz. Erdaraz mintzatzen da eta euskaraz nola idatzi behar dugun irakatsi nahi digu. Batasunaz ari zaigu eta ez ditu Arantzauko arau-diak irakurri ere. Ez da gauza sumatzeko zenbait idazteren euskara aski batua edo baturakoa dela zorionez hatxerik gabe ere, eta P. Orozkoren beraren euskarak, hatxe eta guzti, lehen bezain urrutit jarraituko lukeela. Itzulketa zenbait bere era eta gisara egiten du, erdal adimenez baliatuz edo. Euskara idatzia eta ahozkoa bat egiten du. Bizkaiko euskararen berezitasun zenbait ez bide du ezagutzen, etb. Era honetako oinarritan finkatzen du haren iritzi asko eta asko, baina hau guztiak ez dira-teke azaleko pinportak baino, P. Orozkoren «bekatu» edo oker guztiek konzeptu arlotan bait dute oinarri.

Izan edo ez izan, zaletasuna eduki edo ez eduki. Pelay Orozkoren iritziak edo arrazoiak, erdiak ere, nahikoak izan daitezke erdal irakurlearentzat. Aitzitik, guztiak eta gehiago ere urri, benetan urri, euskal irakurlearentzat. Ni neu, «Xabiertxo» edo «Lan alokatua eta kapitala» irakurten, euskaldun sentitzen naiz, naizen honen kontzientzia dadukat, Barojak ordea ez du nigan horrelakorik sortu (euskal literatura zenik ere ez nekiera, Barojaz «sobresaliente» ataraktakoa n-tzaizue), Pearl Buck idazle amerikarrak txinar batean ezer sortuko ez duena bezala (hala ere ezin uka P. Bucken lanak txinar kutsua dutela txinarrak ez gaenontzat, haien-tzat ezik guretzat idazten bait du). Horrez gainera, ez gara hemen hasiko erdaraz idazten dutenak «euskal» idazleak izan daitezkeenik aipatzen. Pelay Orozko baietxean dago, baina urrutia joaten zaigu, alegia: «Oraindik sortzeke dago gaztelaniaz lortua den euskal kutsua, euskaraz lortuko duen idazle». Bego bada bere horretan.

Barojak ez omen zuen euskaraz idatzi bere sasoioko semea zelako, euskaraz idatzeko zaletasunik ez zegoen sasoi batetako semea hain zuzen, beraz (inoren erruz ote?) zaletasuna falta zitzaion. Honetaz Barojaz euskaraz ez idaztearen arrazoi tokatu zitzaion sasoi delarik, gero eta ilunago ikusten dugu Pelay Orozko berak zergatik ez duen euskaraz idazten, ez genekien horren zaharra zenik. Bestalde, P. Orozkok erraztasun gehiago omen du gaztelaniaz idazten euskaraz baino. Bego, baina nola jakin izan du? Nik neuk nitaz ez bait dakit. Beraz, Barojarena esan behar dugu hemen ere, hots, zaletasun eza. Eta txarrena dateke, nahi izan arren ez diogula P. Orozkori atxakiarik bilatzen.

Liburu osoak etika eza nabarmena du, euskaldun irakurleari gaztelaniaz mintzatuz. Zeren euskaraz jakin behar bait du irakurleak egilearen zenbait ohar ulertzeko, eta zertaz eta nortaz ari den jakitzeko. Eta amaitzeko, P. Orozkok Mitxelenaren «Pro Domo» irakurri duenez gero, ez bide da honetaz ohar-tu: «Diodan gainera, uste zuzenez nahiz okerre, etxeko arropa zikina nahiago dudala etxean garbitu, etxetik kanpokoan aurrean baino. Hots, gure hizkuntza, erdaldu-nen aurrean mintzatzen naizenean (euskaldunak ere irakur dezaketelarik noski), ez ditudala aipatzen ere izan ditzakean ahuleriak eta gaitzak».

Dena den, Pelay Orozkok beste erdal liburu batez erantzungo digu agian, eta berriz ere lehenean aurkituko gara, alegia, oinarritzko konzeptu arazotan.

LA ENCRUCIADA. Miguel Pelay Orozko. La Gran Enciclopedia Vasca. Bilbao 1971.

AMATIÑO

Lantegitik

LANKIDE BAKARRIK?

Gauregun, produzio sailean bi alderdik bereziki parte hartzen dutela ikusteko ez da azterketa sakonik egin behar. Enpresaren eginbide, xede eta helburua ere denok ezagutzen dugu: ahal den eta gutxien gastatuaz, irabazi handienak lortu. Zeregina honetan, kapitala eta langileak elkar-turik daduzkagu. Ezin daiteke lantegirik osa diru eta kapital baten babespean izan ezik. Baina ez dezagun ahazt kapitalik ez dagoela lanaren eraginez sortzen ez den bitartean. Hona hemen, bada, produzioaren baitan bi indarrak lotuak.

Kapitalaren sistemapean geudenez gero, ahal den gutxien gastatzeko eta irabaziak gehitzeko, langileari, merkatuaren legeari jarraituz, legeak (kapitalak sortarazi duen legea) agintzen duena, soilik, ordainduko diote. Bidezkoa baita irabaziak gehitzeko.

Kapitalistaren pentsaera barrutian, tresna bat baino ez duzu langilea, alda daitekean zerbait, makinaren osagarri, besterik ez. Langileak ez du lantegi arazoetan parte zertan harturik. Aldez aurretik, kontrato edo ituna izenpetu zen, bidezkoa askatasunez eman zen, bertan erabakitakoa ordainduz gero, zer dela eta horretaz kanpo eskabiderik zuzendu? Eman-dako hitza ez ahal da bertan betetzen? Nagusiaren kondizioak gogozkoak ez bazazkiko, zergatik kontratua izenpetu?

Merkantilismo garaian, kapitalismoa indartu zuen liberalismoak zutik dirau, oraindik, gure artean. Egiazko askatasuna guztiok onartzen dugu, Proudhonek ere ez zuen askatasuna zapalduz ikusi nahi, askatasunik gabeko gizonak kezkatzen zuen... Itxuraz eta gaingiroki ikusten denez, langilearen askatasuna errespetatua izanen dela pentsatzen ba dute ere, egia besterik da.

Produzio higiduran lana eta kapitala elkarturik daudelarik, erabaki nagusiak ere elkarturik har ditzatela eskatzen da. Ez, noski, limosna antzo eskatzen dena, zuzen eta bidezko denez gero baizik.

Zoritxarrez langileari ez zaio ezeren iritzirik eskatzen, eta eskuartzea ere are gutxiago oraindik. Aitzakiak ez dira horretarako falta: «Langileak bere egitekoa bete dezala, lana egiten badu prima eta abar behar duena eskuratuko du. Ez daduka direzio edo zuzendaritzaren parte hartzerik, ez da zilegi, isilpeko diren zenbait gauza jakingo lituzke, konpetentziari joko-ka egitea litzake... gure irabazien berri jakingo luke...». Nagusi eta langile mahai inguruan behin baino gehiagotan biltzen dira, ez ordea erabaki nagusiak hartzeko, langilea hobeto kontrolatzeko baizik. Sindikal egitura dela eta ari naitaizue: langileak biltzen dira eta enpresak bere ordezkariak bidaltzen ditu, baina zertarako? Lankide ezezik langileak arduradun ere behar duela, neokapitalismoak onartzen duen zerbait duzu. Jakina, buruauste gutxienik emango dion eran antolatzen saiatuko da kojestio delakoa.

Kapitalak eta langileak, bakoitzak behar duen arduraren neurria, ko-jestioa zer neurritan eratu behar den eta abar, beste puntua da. Bestalde, langilearen gorabidean lankide-arduradun izatea pauso txikia baino ez da. Ezin gaitzek neokapitalismoaren sareetan eror. Lantegi barruan, lehenago ere inoiz esan izan dugu, erreforma bidetik abiatzen bagera ere, ez dugu azken helburua bazterturik utzi behar, hots, pertsona salba-lezakeen sozialismoa.

MIKEL UGALDE

MUNDUAN ZEAR

SUEZIA: UNE LARRI BATEAN

Sartaldeko Estaden sozial politikaren eredutzat eman izan da Sueziako sozial demokraten jostoa. Hala ere, hauek gobernuaren jabe egin zirenetik ez da azkeneko bi urte hauetan hainbat kezka sortu. Herritar guzientzat lana eratzea gobernuaren lema nagusia izan ba da ere, gaur egun lana egin dezaketenetik % 4,5ek lanik gabe aurkitzen da.

Lan sarien neurria igotzeak eta sozial arazoan Estadu presupuestoen haunditzeak langilleriaren kezka ez ditu itto. Huelgak eta lantegietatik aldegin beharrik Suezia sozialist ereduaren beztan dute.

Nunbait, % bere produktuen % 20 atzerri bidaltzen ditun herri honek beste herrien hazikundearen beheratze ta USA-k atzerriko produktuei ezarritako traben ondoren jasan beharrean aurkitzen da.

Sakonean, Suezia sozial mirakulua beste zenbait herriko gorabehera berdinei loturik dago.

BENGALAKO BAKARDADEA

Bengalatarren artean gerra ixila oinarritzen zijoala adierazten zen aurreko Z.A.n. Borroka horren bakardadea adierazi nahi da gaur. Bengala tarteko delarik, India ta Pakistanek elkar arteko arma borrokan abiatzeko prest daudela dirudi. Baina zerk eragina hain zuzen?

Indiak ez omen du beren lurraldeetatik ihes egindako bengalatarrei laguntza eskaintzerik. Herri industrializatuena ere nekez beteko luke eginkizun hori. Beraz, Indiak noiz arte jasan beharko ote ditu Pakistaneko fusilen ondorenak?

Hala ere, bi hilek urrengo gauza honetan bat datoz: Bengalatarrek iraultzaren lehen urratsa eman ahal ez dezaten, duten onena ere eskaintzeko prest daude. Gauza honetan Txina, USA ta URSS bat datoz ere. «Status quo» horrek hauen nagusikeria oinarritzen duen bitartean beintzat.

Bitartean gutxi politizaturik dauden makitarren herrialdeak baionetaren bidez beren nortasunaren ukapena jasan beharko dute. Haien erru bakarra: Pakistaneko auteskudeetan irabazle irtetzea.

BRANDT KANZILLERRARENTZAT NOBEL SARIA

Pake Nobel saria aurtan jaso duenak ez du aipamen berezirik jaso. Izan ere, Nobel sariaren mahi-burukoek kendu ezker, Kanzillerraren «Ostpolitik» hori onartzen duteneko oso gutxi dira. URSS ta Alemania arteko maitasun agerik seme oso aldrebesa ekar bai dezake.

Inglaterak zelakarien arazoan bidez Errusiarekiko politikaren ezina agertu nahi izan du. Errusia gertu omen dago nonbait «errazionamento kartillak» Europa osoan zabaltzeko. Brandt jaunak ba, nahiko lan izango du bere politikaren zuzenak besteak oharerazten. Brandt kanzillerrak «ostpolitik» horretan oinarritzen du Alemaniko politika askatasuna ta beren ekonomiarren zabalbidea. Sartaldeko beste Estaduek jokabide hori ez dute onartu nahi.

«Ostpolitik» honek aurrera irtengo balu, gaurko status quo goitik behera eroriko litzake. Txarrrerako, Europa URSS-Alemania bikoteen menpean eroriko balitz, ta onerako Europako herrien arteko gioa obeagotuko balitz.

Pake Nobel sariaren mahaiburukoek azkeneko posibilitate horretan pentsatuaz Alemanen Kanzillerrari emango zioten goi mailako saria.

JAPOIKO JOKABIDE BERRIA

Txu-En-lai jaunak Vietnamgo gerrataz hitz egiten ari zelarik, Japoiko egoeraren etorkizunaz kezkatu behar zela zion. Hiro-Hitoren ibilaldia Japoiko jokabide berriaren sinboloa gerta daiteke.

1968 urtetik honera, Japoiko egoera USAren eskuetan ikusteak zirrara bat eragiten die gerra ondorengo japoitarrei. Kontuan harturik, beren «materia prima» guzia atzerriatik ekari beharra dutela ta zehatzago esanda, haiek Asiako lurralde zaratsuetan daudela oharturik, beren ekonomiarren defentsarako behar duten armadan pentsatzen jarri dira.

Japoitarrek izan ziren Asiaren defentsarako asiatar armada behar zela lehen aitortu zutenak. Geroztik, Estaduko militar presupuestoa geroz eta haunditzaia egin da. Amerikarren babesetik askatzeko beharrezkoa ote dute japoitarrek hainbat gaitz ekarri dien armadan bakarrik oinarritzea?

D. IZA

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte betetzean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar guztiei.

JOSE ZINKUNEGI' REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

TXINA - ONU

ELKARREN BEHARREAN

Estadu arteko arremanetan zerbaiz berezirik ari da gertatzen. Orain dala gutxi beste lantxo bat ere gauza berdiña esanaz asi nuen. Egia esan, garrantzi andiko une batetan arkitzen gara. Txina dugu gertaera hauen aintzindari. Lantxo hau argitaratzen danean gauza erabakirik egongo da: Txina ONUko bazkide izango da bere eskutide guziekin alakanpo geldituko da.

Nik lehen ere esana daukat. Txina ONUko bazkide izateari behar beharrezkoa daia deritzat.

ONUK azkeneko urte hauetan gero eta bizitza ahulagoa zeraman. Munduko arazoetan bere eragina oso txikia da. Estaden arteko borrokei erabaki zuzen bat emateko mende honen 45garrengo urtean sortutako erakunde honek, ezin dezake ezertxo ere egin ez Vietnamian ez eta Arabe eta Israelen arteko borrokan ere. Bengalako eta Biafrako odol ixurketan ez du txintik ere atera. Eta honelaxe gertatu da beste arazoetan ere: ONUK bere iritzia eman arren baikoitzak nahi duana egiten jarraitu du. Itzaldiek indarrik balute munduaren egoera beste bat izango litzake. Biltzar nagusian egiten diran iza diak airean gaitzen direla dirudi. Bere iritzia eman ala ez munduaren egoerak lehenean, ots, gaizki, jarraitzen du.

Munduko egoera ONUTik kanpo

erabakitzen da, Rusia eta Iparamerikaren arteko erabakietan ain zuzen. Hauen erantzukizunak aundituz joan diran arabera ONUrenak tikituz jean dira. Ahal duan moduan iraun du erakunde honek. Diru laguntza andirik ere ez du izan azken urte hauetan. Zor izugarrien menpean arkitzen da. Frantziak eta Bretaina Andiak adibidez ez dute askotan behar zutena ordaindu. Ez ordaintze hau presio egiteko modu bat izan da gehienetan. Ala eta guziz arritzezkoa da nola gorde duan bere nortasuna eta askatasuna. Thant idazkariaren merito andiena askatasun hori gordetzen jakin izatean datza ain zuzen. Thanten idazkaritza, aurtan utziko duan idazkaritza, ez da gainontzean oso ekintzailea izan. Bestela jokatzeko modurik ere ez zuen.

Nere iritziz egoera illun honetatik irtetzeko ONUK Txinaren beharra dauka. Eta hori batipat iru arrazoiengatik: 1) batetik gaurko egoera aatsiko du. Munduko arazoak ez dira hien artean erabakiko iruren artean baizik. Ekilibrio berri bat sortuko da. Egiaz, pratikan ere hala ari da gertatzen. Txinaren eragina geroz eta andiagoa da. ONU barrutian sartuko balitz eragin hori andiagoa izango litzake eta bide batez beste estaden itzak, orain ezer balio ez duen itzak indar gehiago izango luke. Estaden arteko arremanetan

demokrazi gehiago, askatasun gehiago sortuko litzake.

2) Bestetik, ONU bera lehen esan dedanagatik indartu egingo litzake.

3) Azkenik, ONUK bide berri bat ar dezake. Izan ere ONUren eginkizun garrantzitsuenetakoa munduko desberdintasuna, Estadu indartsu eta Behartsuen arteko desberdintasuna, austa da. Gaurko egoera politiko, ekonomiko eta lurbanaketa egoeraren zaintzaile eta gordetzaile izan ala erri behartsuen azkundearen egitaile izan, horra ONUren etorkizunaren karkoa. Itxaron ditek Txinak lan egingo duela erri behartsuen alde. Bere indarra eta itzala gehitzeko hori du biderik egokiena. Nahiz eta joko hori bere onerako izan, bide batez ordea, erri behartsuei onuragarri izango zaie. Munduko arazoak munduko estaden artean erakiki behar dira eta ez indartsu diralako bi estaden artean, diote txinatarrek. Norbaitek esan lezake: horiek itz politikak dituk baina itxura uts bat besterik ez duk. Ditekena da. Ez zaio axolarik.

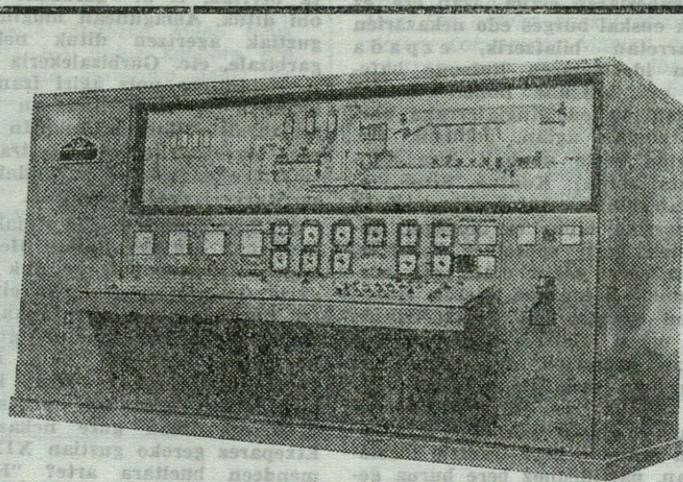
Txinaren eragina delata munduko desberdintasunez gehiago itzezingo da.

Rusia eta Iparamerikaren arteko joko nabarmenago geldituko da. Erri behartsuek beren iritzia emateko bide errezagoa izango dute. Hori ikusirik, «munduko arazoan obehzeko aldakuntza izugarria» gertatuko dala dio Thant idazkariak. Eta hori da guri gehienik axola zaiguna. Gaurko estadu arteko egoerari irten bide bat billatu behar zaio. Irten bide horretarako Txinak, ONUren bazkide izaten bada, ba du egitekorik.

Nik, ditekena da eginkizun horretarako itxaropen gehiegiz Txinaren gertatzea. Baina ez naiz bakar. Beste askok ere ala pentsatzen du. Irakurle batek baino gehiagok pentsatuko du ni Txina zale borrokatua naizela. Txinak ONU indartu eta estadu arteko arreman aldada dezakeala esaten badut ez da pentsaera sozialista batek eragiten didalako, praktikotasunez gauzak ikusten ahalegindu naizelako baizik. Beste lan batetan esan nuen, gaurko egoera austeko, Europa indartsu bat osatzea beharrezko zala. Orduan pentsamolde neokapitalista batek eragiten zidalako ez nuan esan, praktikotasunak orain bezala eragin zidalako baizik. Europa indartzen oraindik denbora zerbait pasako da. Txinaren sarrera herriz gainean dago. Sarrera honekin munduan ekilibrio berri bat sortuko da. Ekilibrio horri pakearen aldekoa dala, deritzat. Txinaren egitekoa modu honetan ikusten dut.

1964 garrengo ekainaren 6an De Gaullek honela zion: «Ezinezkoa izango litzake munduan gizonontzat ezinbestekoa den pakea ezartzeta, munduko arazoetan Txinari leku egiten ez balitzaio!»

Juan Elustondo

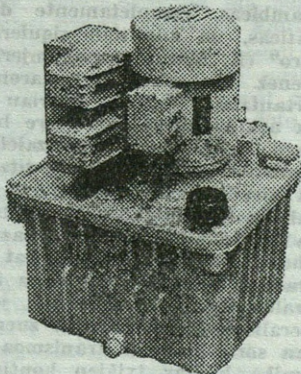

TXIMIST-INDAR SAILLA

Departamento ELECTRICIDAD

LANERAKO, BANAKETARAKO TA AGINTZEKO TRESNAGITZA

Aparatos de maniobra, distribución y control

OLIO-INDAR SAILLA

Departamento HIDRAULICO

GARBE - LAHMEYER

WUPPERTAL - ALEMANIA'ko

Etxearen banaketa ta teknika laguntza

Banaketa ta Teknika laguntza:

REX-ROTH GMBH Alemania

RUHRITAI Sp A Olio-indarra, Italia

TUROLIA Sp A. Italia

Goimendi - Automatismo

AUTOMATISMO

Lantegi ta landolak:
Jolastokieta (Herrera)
SAN SEBASTIANUrrut. 453840 (Iru ari) ta 451860
Telex. 36172 GOIME EErakusketa ta denda:
Iparragirre, 15 - SAN SEBASTIAN
Ordezkaritza:Euliojo Serdan, 18. Urrut. 220535-36
VITORIA

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago Donosti'ko txoko baten, bein ezagutzen dutenak zintzo takite aruntz joaten. Nai dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki ditek merke ta ondo ematen. Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

LIBURUAK

Euskal Literatura eta Soziologia (II)

GARBIZALEKERIAZ

Literatura "aranistak" ez zedukak esplikaziorik politika aranistaren kontrargitara begiratu ez bada. Hontan ados gaituk biok. Halare garbizalekeriaren hire esplikazioa ez zaidak esplikazio denik bati ere irudit.

Problemari buruz zerbait lehenengo, gure diferentzia guztiak gauzari buruzko ordez konzeptu mugaketa zehatzaren gorabehera soiletan gal ez dizeen. Garbizalekeria ez duk euskal gaitz berezirik eta bere diagnosa Euskal Herriaren kasoan ere beste nonahikoa duk agian. Ni behintzat irudipen horrekin aritu izan nauk beti nire azterkizunetan, beste lekuetako esplikazioek guretzat ere balio zutelakoan, eta gu bene-benetan salbuespenen bat izatekotan teoria klasikuon balioa berehalaxe agertuko zelakoan: eta alderatu euskal garbizalekeria beste edonongoarekin eta beste edonongoak bezalakoxea kausitzen diat nik. Hire esplikazioa, berriz, beste inongo garbizalekeriari eman ohi ez zaiona duk. Izan ere, gure irakurleak gogoan eduki behar dik garbizalekeria edozein literaturarako problemarik naturalena dela funtsean, eta gure inguruneok hizkuntzarik gehienetan dakusagula. Desarroilo sozial-politikoak berekin dakarren problema duk hau nabariak. Ingle-saren aurka bere garbitasuna basteen ahalegiten duen hizkuntza asko zegok egun. Bere barnetik ere desiguak duk garbizalekeria: neologismoak sortu zaleak eta hizkeltgetako "zokokeriak" zabaldu ere arkaismoak berbitzu zaleak, garbizale guztiak dituk, baina gehienetan elkarren etsai. (Alemanian XVII mende osoan eztabaidatu hituan gaiok, Leibniz bezalako buru argiak tarteko zirelarik). Areago, eskola liburuetaok hiztegiaren, aditz batuen, etc. arazoak ez zudek garbizalekeriaren problemarekin zerikusirik gabe, frantses edo alemaniarren kondairetan ere gertaturik dagoen bezalaxe. Baina hizkuntza horietzen kondairak besterik ere erakusten ziguk: alegia, euskal garbizalekeria bide erdila ailegatu baino lehenago jo ta hil zutela, beraz, garbizalekeria horren kondairarik ez dagoela, hasi ta burutu egiten duen prozesu osoaren zentzuan behintzat. Bai Frantzia eta bai Alemanian ehun urtetatik gora iraun izan dik garbizalekeriaren aroak. Garbizalekeriaren problema, hortakoz gutxienez bi alde diferente zeduzkak: hizkuntza garbitzearena, ta hizkuntza modernotzearena. Hizkuntza, edozergatik dela, desarroilo sozial-politikoaren aldean atzera gelditzen den guztia orri altxatu ohi duk problema hori. Arazo hau, bada, ez duk klaseren baten propioa, ezta askabide garbizalea ere klaseren baten zientzia molde berezi, ezpada hizkuntzarena berarena ta, ondorio-bidez, nazio osoarena. Jakina, produzio talde nagusiari tokatzen zaiok hurbilenetik askabidea bilatzea, non zeini, haren premiarik larriena ere berak sofitzen baitu.

KRITIKA

Argitasun arrunt hoen ondoren nire kritikara pasatuko nauk. Euskal garbizalekeriari hik ez prole-

targoarena, ezta burgesiarena ere, ezpada nekazalgoaren obra deritzak.

Proletargoarena ez dela bistan zegok. Ez diat ezkutatu afizio pertsonalen batzuek liluratu haurten susmoa ba dudala. Ni (eta afizio berdinekin, uste dudanez) ondoramen txit ezberdinetara ailegatzan nauk, izan ere. Honek argitasun bat behar dik: proletargoak euskeraren berbikunde lanetan parte ez hartzearen errua hik parte hartu zutenen bizkarretaratut nahi duala zirudik. Eta Katalunako sozialistak aipatzen dituk. (Ezer probatzen ez duen nahasmendu izugarri huts iruditzen zaidak, bestalde, goraite aranistatik kanpora gelditu ziren "ezkertiarren" kasi prototipo antzean zein eta Baroja bat aipatzea, liberal indibidualista, antikomunista porrokatua). Hori bai, garbizalekeriaren problema ez zegok ulertzerik politika jakin bat gabe. Baina Katalunako sozialistak Europa guztian, eta berriki arte mundu guztian, salbuespen nabarmen bat izan dituk beren jakabidearekin (Bakuninen haziagatik, ausaz). Euskal Herriko sozialisten euskerarenganako arduragabekia, aldiz, sozialistek nonahi erakutsi izandako gizalege klasikoaren zegoikiok. Gure sozialisten jakabideak korapilo asko baldin badik, bada, katalanek ez dik gutxiago, eta kontuz ibili behar konparazio honekin. Euskaldun sozialisten arduragabekiaren errua, izan ere, ez zegok euskal burges edo nekazarien bizkarretan bilatzerik, ezpada haien ideologiararen hutsune batean, eta hutsune honen "errua" Alemaniako edo Ingalaterrako burgesiarenetan agian, gehienek ere. (Hontaz beste nonbait luze mintzatu naiz). Kontuz, batez ere, kondairagintza autolegitimazio ta apologetika bihur ez dezagun. Sozialistek, beste edozeinek bezalaxe, hanka sarri sartu diate, eta euskaldunek hontantxe. Beren frakasoaren arrazoi bat hortxe zegok, nire ustez (Dolores Ibarruri ere halaxe juzgatzen dik, gainuntzekoan) eta sozialista sentitzen denak —batez ere Marx estimatzen duenak— autokritika hori egin beharra zedudak bere tradizio ideologikoan, partidismoz bere burua gezur-zuritzen gelditu gabe, pentsakera honen berrikuntza guztiak kosmetiko huts izan ez dizeen. Euskaldun sozialistak bizkorrenak ortodosian jardun izan dituk berriki arte. Ta ortodosis marxistan ez zegoan dinamika nazio arazoaz arduratzeko, ezta hizkuntza arazoaz ere hortakoz (Euskal Herrian hau agiri zen gisatuko behinik behin). Garbizalekeriari zeragion indarra laborariena omen zelarik, edozeinek pentsatuko likek proletargoari ez litzaiokeala hain zail gertatu behar izango problema hura bereganatu eta bere gisara askabideren bat bilatzea. Baina ez zegok holakorik ere. Areago, euskaldun sozialistak prestuenek katalan sozialista katalan zaleak kondenatu egin zituztean bere garraian. Eta euskeraz ezer egitera ailegatu zirenean ez ziaten beren soluziorik eman, garbizalekeriari atxiki baino. Guzti honek eta gehiagok ongi erakusten dik euskaldun sozialistek egin zuten bezalaxe jokatzeko ez zeriola zirkuntantzia sekundarioren bati, beren mundu ikuskeraren tankerari baizik: ez dik ezerk kontrariorik erakusten. Ni ez nauk gutxi harritu, hortakoz, harira itzultzeko, hik garbizalekeria "baserritar" deklaratu ondoren nola ezkututzen duen euskal proletarioek euskeraz egin zuten apur-apurra, komunistek esaterako, beste inorena bezain garbizale amorratu izan zen. Honelako zenbait dato baztertuz bait zegok hire tesia (baserritar zientziarena) eraikita.

Problema hau ikutuz hasi beharra zegoela uste diat, isil samarrean eta itxuraz marjinal antzean egon arren presupoituei adi egonez zentral delakoan. Arazo honetxan dependentzia funtzioan egon bait ziteke hire teoria guztia. Aran-

moak astakeria asko zedukak, noski, eta Jainkoak libera nadila osotara aranismoa sozialismoari hobestetik. Baina problema hontan sozialistek arras huts egin zutela, eta zeduzkaten burutapideekin horixe besterik ezin zutela (norman arabera) konstatatu otean, garbizalekeria esplikatzeko sujeta sozial bi gelditzen zaiguk: burgesia ta nekazalgoa.

Bigarren: burgesiaren obra ote duk garbizalekeria? Derrigor hire klase eskemaz baliatu behar izatekotan, etsi-etsian baina nik baietz esango nizek. Baietzapen honekin, halare, hire kritikoaren lekuan gelditu nahi diat, eta ez neu kondairagiletara pasatu: hots, ez neure teoriarik eskaini (hortarako garaia ere helduko al duk).

HIRU ARGIBIDE

1.—Andolin Eguskitzak zenbait euskaltzaleri galdera haxe egiten ziola ikusi nian Baionan: inoiz garbizale izan al zen. Berak baietz aitortzen zian bere buruagatik, eta berdin beste gehienek. Denak gazteak hituan, asko euskaldun berri. Nik hor, esaterako, errazago hauteman nezake beste edozein gauza baserritarkeria baino. Gainera, fenomeno hori nik kezkarik gabe hedatuko nizek beste zenbait esparrutara: kristau berriak, marxistak berriak, e. a. "garbizale" izan ohi dituk. Abiagunean mugimendu guztiak agertzen dituk nolabait garbizale, etc. Garbizalekeria beste herrietan ere noiz agiri izan den begiratu ta nazio-zaletasun suharrekin dela ikusten duk. In summa: garbizalekeriaren sustrai sozial psikologikoak ez zaizkidak baserritarkeriazkoak iruditzen.

2. Sozial politikoko edo sozial ekonomikoak ere ez: Euskal Herriak kanpora, batik bat, ez duk inon garbizalekeria nekazalgoan oinarritu. Eta haundia huke Euskal Herrian, halabeharrez mundu guztian hementxe bakarrik, hala izatea (gure bitxikeriak ez dituk kastatzen). Zer arraiotan pentsatzen egon ote huan gure nekazalgoa Etxeparez geroko guztian XIX-XX mendeen bueltara arte? "Euskal nazionalismoa mugimendu klerikal eta nekazari bat izan" zenik ez diat arras ukatuko. Hori bai, errepaso askorekin eta ez abertzalerik gutxiengutxien hain zuzen probintziarik nekazariaren eta klerikalek agertu zirela ohartarazi gabe. Klerikalismoz eta nekazartaz gainera beste gauza asko zegoan, noski, euskal txobinista batere ez zen norbaitek "en las Vascongadas las Asambleas, completamente democráticas, no admitían siquiera al clero" (K. Marx) esanez sujeritzen duenez. Eta gero, burgesiaren inportantziari Euskal Herrian ere hik azaldu baino askoz ere haundiago zerizkiot. Abertzaletasun aranistaren euskarri bortitzenak bik ziruditek: laborariak eta erdi mailako hiritarrak (burgesia haundia ta proletargoa erabat baztertu gabe) iturburu teoriko berebat biok diruditen moduan: karlismoa ta liberalismoa, karlismoak lur jo ta liberalismoak porrot egin zuen tokian sortu baitzan aranismoa. Dinamika hiritar txikien kontinentean zegoela uste diat, eta zenbait eta geroago ta gehiago burgesia haundiaren eskuetan ere: guztiok erdaldun hituan. (Urte gutxi duela; horregatik, deitura garbiak bai, baina ezpainenetan erdera bakarrik —aldi berean "garbizale" izaki, noski, euskerari begira— zedukatenkontra egiten zian burruka euskaltzaletasunak). Nire ustez Arana Goiri eta Bilbo erdaldunek bizitu ziaten garbizalekeria, abertzaletasunarekin batera. Nolanahi ere Euzko Alderdi Abertzalearen gainean burgesia hiritarrak zedukan eskua ia topiko bilakaturik zegok, eta hori hik heuk ere onartzen duenez, oso bitxia egiten zaidak gero hik heuk burgesia horri "mugimenduaren alde politikoaz baizik arduratu" ez zela baldin baderi-

tzak. Euskal garbizalekeria ez duk euskal burgesia ere munduan bakar itzultzen dik hire teoriak. Eta azkenik: non ikusten diok hik orduko euskal nekazalgoari aro guztian ezaugarriak nabarmenena sortzeko ta beste produzio talde guztiei ezarri ahal izateko haina indarririk?

3. Garbizalekeriaren erro sozial literario edo intrinsekoak ere begizta genitzakek. Eta hontan ere euskal garbizalekeria beste edonongoen parekotsu ebatziko nizek nik: formalismo-edo gisa. Euskerak bere zertan eta batez ere e contrario definitu (inguruko hizkuntzei buruzko diferentzien bidez) eta euskerarik "ez" den zikinkeria oro jorratu. Hau jenero, estilo ta abarretan ere sarri somatzen den gauza duk, eta hizkuntzen arteko gorabeheretan ere euskeraz haina polonieraz, frantsesez, etc.

Guzti hau, nik dakidanez, bi kausetan bildu ohi duk: garbizalekeria, bere barneko egituraren alde-rik arrazionalismoaren ondorio da; eragipen sozialen aldetik, ia beti edo beti nazionalismoarena. Eta noizdanik esplikatu dik soziologiak arrazionalismo edo nazionalismo-rik (Europar behintzat) nekazalgoarekin?

Zur ta lur utzi ninduan hire erantzunak, ezin oso-osorik aldatzeko tentazioari eutsi: "Aranismoak ez zian literaturan lehen mailako barnekontraziorik. 'Aranisten' logizismo singlea nekez esplikatu duk mentalitate baserritarra 'zientzia' egiten imajinatu gabe". Nik, aitzitik, ez er imajinatu beharrik ez zedukak, azterkatu ta konparatu bakar-bakarrik baino, ta arras kontrarioa sinestuta negok.

Aranismoan kontraziorik ez baldin bazegok jakin nahi nizek nola demonio 1946ko itzulua azaltzen duan, hilargitik jetsiaz ez bada. Aranismoaren kontrazio politikoa utzi, ta literaturako bat, bistakoena agian, honexek zirudik nire ikusmiran: euskal abertzaletasunak (eta, nire ustez, batez ere burgesiaren) bere burua ingurune-rik berezi ta finkatu behar zian, eta premia honek eragina ingurune-ko kutsurik batere gabeko euskerariaren "separatismoa" sortu; baina sortu zuen euskerak garbizalea ez zegoikioan hizkuntza moderno, airoso ta zalu baten (batez ere burgesiaren) premiari. Bi premien kontrazioa horra hor. Burgesia, hortakoz, eta mila bider ikusi zen bezala euskerak garbi zale baina erdaldun piño gelditu huan. Abertzaletasunak adarra jo zioan baserritarraren euskerari, ez ohortu. Frutuak hor zeduzkagu orain dik: euskerak besterik ez dakien askoren euskerarik ez jakite konplejoa. Soziologiari errazena esku-eskuan daduzkan problemaotan neurtu ta hire esplikazioak guzti hau nola argitzen duen ezin diat hauteman. Nik uste nire esplikazio dialektiko honek ez duela nekerik.

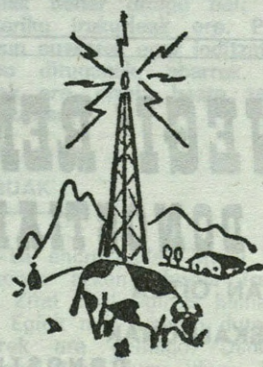
Gero, garbizalekeria logizistan "zientzia baserritarri" ezin somatu diat nik. Edo-ta, bestela, gure garbizalekeriaren analogoak mundu guztian ere zientzia baserritarrak baldin badituk ez diat zientzia ez baserritarrak ezagutzen. Garbizalekeria, funtsean, arrazionalismo edo logizismo duk. Logizismo piska bat nahitaez edozein literatur teoriak inplikitzen dik, eta zenbait eritzi literatur teoriko aurrez eman behar duenez gero, literatur kondairak ere bai. Honen egia batez ere argi hauteman ziteke, esandako hori arrisku tendenzial bezala ulertuz. Analisisak arau ta lege bila ibili beharra zedukak dato pilaren sintesirik eskuratzeko. Problema hau ez duk literaturazko bakarrik, kultura osokoa baino. Ta, uste dudanez, XVI mendean gero batik bat (Boileauen L'art poétique ondokorako arrunt ezaguna denez) edozein lurralde europarretako edozein mendetan hiruzpalau aldiz berbitzen ikus ziteke artean: logizismo barrokoaren kontra klasisismoa, klasisistaren aurka erromantizismoa, etc. Ingalaterran elisabetano ta euphuisten kontra Drydens, Poppe, etc. Hoen kontra erromantizismoa. "Errealismo sobietarra" ere honelakoxe logizismo logizismo forma bat huan, soziologiariakozko edo ekonomikariakozko. Prozesuak ezberdinak dituk batetik bestera.

Baina edozein artetan nabari ditekian hau askoz ere nabarmenago duk literatur teoriatan. Dena den, logizismo hortan koadratu behar duk garbizalekeria, atzo Autore latinoek egin ala gaur Vietnamdarrek. Nolanahi ere arrazionalismo hau euskal literaturazko ezagutu duen hainako amorratzen oso kondizio historiko berezitan bakarrik ailegatu izan duk: hain zuzen (edo hain oker) izpiritu erromantikoarekin ezkondu izan denean. Eta erromantizismo hau bera ere tankera bereziokoa huan: abertzale. Ez abertzaletasunak bakarrik eta ez erromantizismoak bakarrik eraman ohi izan dik garbizalekeria amorratutara, baina bai bien ezkontzako haur arrazionalistak. Hots, "Risorgimento-nazionalismoak". Halaxe Frantzia, Alemanian, Finlandian, Txekoslovakian, Polonian. Eguntan ere sortu dituk hitz arrotzetatik hizkuntzaren bat garbitzeko Akademiak: lurralde arabetan Israelen Vietnamen (eta hain zuzen iparrekoan ez hegoaldekoan). Lehentxeago beste horrenbeste gertatu huan Errusian eta Txinan: Maoren mintzaldien artean ba zeudek txinera garbitzearen aldeko bero-beroak, eta egingitza hori abertzaletasunaren eskabide bezala azalduz; erusiera Urriko Iraultzaren ondoren garbitu zela ezaguna duk. Txekiar abertzaleek beren hizyuntza alemaneratik garbitu ziaten, alemanek berea frantsesetik, frantsesek berea italiarretatik, etc., etc. Denak ote baserritar zientifikoki?

Jose Azurmendi

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros

Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira joan
etorriak

JAI BURGESAK OTE?

Usurbil-go herriaren 600gn urtebetetzea, eredu imitagarri bat

Usurbilgo herriaren 600gn urtebetetzearen ospaketa hasi baino bizpau aste lehenago nere lagun batek bidali zidan jarraitu nahi zuten egitaraua. Herri jator horretan lagun onak baitituz, prest nengoen joateko. Egia esateko, hasieran ez nion garrantzi handirik eman nere eskutan neukan egitarauari, nahiz eta gero, bigarren aldiz irakurtzean, bere mamiaz zerbait jabetu ere. Egia esateko ere, askotan egon naiz Euskal Herrietako lau hegaletan egiten diren "euskal asteetan" eta nik pentsatzen nuan Usurbilen egitekoa zena halakoa izango litzakela; betiko izenburu haundiak, gai zailak, herriarrentzat extrainoak, denbora motzetan ikutzeko (ikututzeko) eta gehienetan oker.

Baina ez, erabat tronpaturik nengoa aitortu behar dut eta, are gehiago, aho zabal-zabalik gelditu nintzela ia lehenengo hitzaldia entzunez geroztik. Zoritzarrez, astirik ez nuan izan hiru hitzaldi baino entzuteko. Baina nahikoa izan nuan nere inpresioak ateratzeko.

Zoragarria izan zen nola herriak bere alboan dituen arazoak ikutuz eta herriaren historia azalduz, egunerok berrehun entzule baino gehiago biltzen ziren hitzaldiak ematen ziren aretoan. Gainera, areto herberean, Zumetak, Tapiak eta Nestor Basterretxeak egindako erakusketa (uste dut Zumeta eta Tapiak bertakoak direla; Zumeta behintzat, bai).

Ez dut nahi honetan berresan egitarauan agertzen dena, zeren Zeruko Argia aldizkari hoetan agertu baitzen. Alderantziz, hone-

tan esan nahi dudana zera da: jai horien antolatzaileei, mila esker eta bide hortatik lanari jarrai dezaietela; eta Usurbilgoak ezik gure herrietako (eta hiri-buruetako) jai antolatzaileei, Usurbilgoek egin dutena ikusi eta gero, herri edo hiri bakoitzari dagozkion jaiak (euskal asteak eta bertze) egiten ikas dezatela.

OHARRA: Hau irakurtzean, batek baino gehiagok hitzaldirik besterik ez dela izan pentsa dezake. Baina ez, jai txalogarri horietan, gure kulturaren espresio-bide bazuk izan dira. Ondo ezagutzen ditugun horietako batek esan zezakeen espresio-bide hau direla medio, ikusi dugun kultural espresioa gure kulturaren espresio "osoa" ez dela izan; edo ta espresio hori ez omen dela proletarioari dagokion espresioa (?), hots, burgesa dela, duela zombait egun Zarautzen aditu ahal izan dugun legez. Horretaz duela zombait hilabete erabaki nuan: Marx-en hiruzpalau libururak irakurri eta gero jakintsu bihurtzen direnei, kaka esaten diet.

Lehenengoari jarraituz, hitzaldiak ezik, Usurbilen ikusi ahal izan genduen: Ez Dok Amairu (Baga, biga, higa...) eta Argia taldeen saioaldiak, pilota jokaldiak, toka terroak, bertsolariak (zaharrak ere bai), elkar bazkariak, "folklore" pixkat, ardo ugari, triki-tixa, txistulariak, dultzaineroak, meza santuak, Ituringo ttuntturroak eta bertze...

Herri-ekintza eta metalezko baturrekodun progresisten oinazea, gauza bera, dirudienez...

Gorka Knörr

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

MITXELENA

BITXITEGIA - ERLOJUTEGIA

Euskaldunak eskatu salneurriak (deskuentoa)
Avda. de Francia, 1
— IRUN —

GURELESA

Gipuzkoa'ko ta Naparrea'ko esne onenakin gertatutako esnekiak:

- Esne Pasturizatua
- Esne soilla (esterilizatua)
- Esne autsa
- Esne-gañoa
- Gurina
- Yogur
- Batidunak

Igara ausoa - Apart. 213 - Urrut. 29060 (lau ari) — DONOSTIA

EUSKERA, FRANTZIAKO ESKOLETAN

Parisko Gobernoak zabaldu duen lege baten berri eman nahi dugu. Noizpait behar eta, ordu zati paristar horiek esna zitezen! Euskerari dagokion lege berri bat da. Akademia, kolegio eta eskoletan euskeraren sartzearen alde dira. Zinez esan, ez da gauza haundia, baina zerbait da behintzat. Eman diguten apur hori, bedi gauza haundiagoen hasera eta bide.

Olivier Guichard ministroak sinaturik ageri den eskutitzaren laburkuntza bat emanen dugu. Osorik irakurri nahiko lukeenak, 1971ko irailaren 30eko Herria ikus beza, han aurkituko baitu.

«1969 urtean agertu zen eskutitz batetan euskera, bretoina, katalana eta ozitanoa akademiaren eta bestetan zein kondiziotan emanen ziran adierazi zuten.

Orain, presentean, indar haundiago bat eman nahi litzaike euskeraren, bretoinaren, katalanaren eta ozitanaren eta herri kulturaren irakaskintzari.

Aurtendik aurrera, 1971-1972 ikastaroan alegia, herri hizkuntzak, bigarren, lehen eta terminalean irakatsiko dira. Klase horiek emateko gutxienik hamar ikasle bildu behar dira. Astean hiru ordu. Irakasleak dituzten irakaskintza orduz barrura eman daitezke klase hauak, eta bai orduz kanpora ere. Honela gertatuko balitz, orduz kanpoko klase horiek irakasleari pagatu egingen zaizkio.

Tikien eta bigarren graduko lehen partean, 1969 urtean eman ziren legeen arabera irakatsiko dira eskoletan hizkuntzaok.

Frantsesa, geografia, historia eta beste zernahi irakasten den akademiaren, kontuan har bitez lekuko historia, hizkuntza, geografia eta kultura».

"Oleskariak" diskoetara

Bai ote da gure euskal lurrian «Oleskariak» zortzikotea eta abes-batza ezagutzen ez duanik? Eta orra orain beren abeslarietza aizeak eraman ez dezan, beren yoyotasunak aizean gal ez ditzaten; alderantziz baizik, beren ezarriak eta beren trebetasunak iraun dezaten luzaro, diskoetan ezartzen jardun dira.

Gutxienaz ere ogei abesti, batzuk ezagunak eta besteak berriagoak, orain guziz errikoia eta urrena zaillagoa, disko bitan ezarri nai izan dituzte. Orta salatu dira jo ta ke. Ez dute izan langintza erraza, alajaiñetan!

Aizarnako elizak esan bear balu zenbat ordu neketsu eta aspergarri burutu dituzten bere altzoan! Asi arratsaldeko laurak aldean eta goizeko ordubiak arte. Zertan, ordea? Ikasberritu abesti bat, egin saiaketa bat edo beste, jaso arduradunaren iritzia, artu zintan; akatsik txikiena gertatzen zalarik ere, berriz abestu bear. Onelaxe abesti bat, gero bestea... ogeitaraiño.

Abeslari aukeratzeko daukaten sasoia eta ezarri indartsuak kontuan artuta, etsai gogorak arkitu dituzte Aizarnako elizan. Batetik, otsik txikiena ere artu egiten diela itzargailuak eta aundiagotutik ematen; abest-orriak mugitzea naikoa, gero zarata bihurturik emateko.

Bestetik, azti eta erne zeukatela sakristi aldean

Aranguren Mendizabal Juan Apaiza [G. B.]

Ixil-ixilik joan zaigu eliz-gizon euskaltzale jatorra zan don Juan Aranguren, Brinkolako semea. Erraizabal baserrian jaio zitzaigun 1897ko Urriaren 5ean; eta aurtengo Urriaren 7an il zan Donostiako Gaixotegi probintzialean.

Urrango egunean, Zarauzko frantziskotarren elizan egin genion azken agurra, eta biaramonean egin zioten ildakoen elizkizuna Legazpiko eliz Nagusian. Aspaldi gaixorik zebillen, eta lagun artetik izkutu. Orregatik beraren eriotzak ez du zaratarik izan. Lagun batzuek jarraitu diogu, ordea, azkenerarte eta gure oroitzak txoko au eskeiñi nai lioke beraren izenari.

—oOo—

12 urte zituala, Arantzazura joan zan, latina ikastera. Filosofi eta Teoloji-ikaskintzak Gasteizko Apaizgaitegian egin zituan 1921go Irailaren 29an, Arantzazun eman zuan bere Meza Berria.

Arabako Nafarrate eta Betolazan asi zan bere apaiz-egitekoa betetzen. Ezkiora aldatu zuten 1925an eta an egon zan iruren bat urtetan. Urrango Andoañen ikusten degu, apaiz laguntzaile bezela jator lan egiten.

Gerrateak, beste asko bezela uxatu zuan gure aldetik. Leenbiziko urtea, Beloken eraman zuan eta andik Cubara jo zuan, bere anaia frantziskotarra an baitzeukan. 1948 urtean etorraldia egin zuan Euskal Errira. Berrira Cubara joan eta 1958 arte an egon zan Habanako errian bere kapellautza moja batzuei eskeiñiaz.

Onuntza berrira etorriaz, leenbizi Santa Agedan, bigarren kapellau izendatu zuten. Gerotxoago, Donostian, Mater Carmeli-ko kapellau egon zan 1967 arte. Urte artan bere osasuna pitzatu zitzaion, eta geroztik ez zuan gaitza menderatu al izan. Azkenengo urte auker bere anaia frantziskotarren babesean eraman zituan Zarauzko frantziskotarren etxean.

—oOo—

Apaiz jator eta zimendu sendokoa izan genduan beti. Eta Euskal Erriak bere seme zintzoetako galdu du. Aldi artan gure ikastolak oso banakak besterik ez genituan, baiña ordurako gure don Juan, bere Santa Luzian eta Andoañen errian geroago, euskal ikastoletan sartua zebillen.

Eusko Ikaskuntzak Bergaran bere Batzar Nagusia izan zuanean, go-goran det nola etorri zan bere aurrekin, egun aietan eratu zan leikaketa. Eta orduko euskal-maixuen artean, yayoetakotzat zeukaten alde guzietan. Lekuonatar Manuel apaiz jaunarekin gure Kri-tau Ikasbidea antolatzen lagun izan zan. Jose Migel Barandiaran jaunarekin ere, lan tajuzkoa egin zuan, Euskal Erriko alegi eta kontu zaarrak biltzen.

Zoritzarrez, ez dakigu ezer argitaldu zuanik. Santa Luzian egon zanean, bederatzirrenen bat izan bear zuan antolatua; baiña liburutik ez dakigu ezer utzi duanik. Bere lana, besteek lagun egitea izan zan, orduko euskal saillean. Idazle bezela, ori bai, ez zan atzera gelditu.

—oOo—

Eta onela joan da gure artetik, biotzeko gaitzak eratxita. Euskal Erriak bere seme zintzo eta idazle jator bat geiago galdu du. Zerutik lagun-duko al digu, gaurko Euskal Erri naastu eta zitaldutako au paketzen.

Guk zor genion oroitzak eskeiñi nai izan diogu. Goian bego!

Etxaniztar Nemesio

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Chapeitia

Vergara, 11-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

EUSKAL ERRIETATIK

bidania

Gaur, Urriak 23garren eguna, iru urte betetzen zaizkigu gure erri-kosseme itzalgarri eta Donostiko bigarren Gotzai izan zuen Lorentxo Bereziartua Balerdi Jaun txit Agur-garria ill zala.

Donostiko Eliz Nagusi «Artzai Ona» deritzanean urteurreneko eliz-kizun bereizi baten bitartez beraz gogoratuko dira gaur. Baliteke bai-ta ere eleiz eder ortan aldare nau-si inguruan dagon bere illobira ba-teon bat urbilltzea eta bertan bere animaren alde otoitz egitea. Nik ala egin oi det beintzat eleiz ar-tan sartzen naizen bakoitzean. Bi-danitar guztiak gaur oroituko di-ra la ziur nago. Izan ere, ark ixillka erriaren alde egin zituanak ez dira aztutzekuak. Mesede ugari egin bait zizkigun, eta bear bada, asko ta asko iñortxok ezagutu ere egiten ez dituanak eta nere ustetan jakin bear lirakenak, poliki-poliki an, or, da emen zabaltzen ari dira baño.

Dana dala, onuzkero Jainko Aun-diak sarituko zizkan gure alde egin izan zituanak eta beti azaldu zigun ongina.

Guri ez-eze, baita Euskalerrri oso-ari ere. Berari eta oraindik bizi dan Pildain Jaun Agurgarriari zor bait diogu euskeraz parra parra gaur nonai entzuten ditugun Meza Done ta gañerako elizkizunak. Go-gor ta sutsu joka zuten biak gure eskubideen alde gure etsai am-rratuz inguraturik, dirudiane, amets ori agertzen zalarik, eta oso arri-tzeko dana, baita etsaien artean gutar batzuek ere ala azaltzen zi-rala, batez ere, Olaetxea J. A. za-arra, Iruñako Gotzai izandua. Ala entzuna nago.

Aste berean iru urte betetzen di-ra, baita ere, emen guretar beti jotzen genduan On Mateo Mujika Urrestarazu J. A. ill zala Muñotat-arren garai artatik izan ere, maiz izan oi zan gure artean eta etzi-tzakun gurea ez genduanik iruitu ere egiten.

Goyan izan bitez gure bi Artzai berdingabe izandako Bereziartua eta Mujika Jaun zintzo, errimaitale eta euskaldun jatorrak. Eta otoitz, irakurle, bien animen alde.

Erniopetar

herrera

ERRIKO SEME BATI OSPE

Orain berriro il da Irunen, Elo-segi eta Arrietatar Santiago (La-salletarra), auzo ontako semea.

Ill onen 4 garrenean izandu zuan ustegabeko eriotza, irurogei eta bost urte zituari.

Auzo onetan jaioa zan eta gaz-tetandik nabarmendu zuan bere zintzotasuna eta Herrarako ikasto-lan erakusten zuten Lasalletarren saildila inguratu zan bere bizimo-dua zuzentzera.

Orrela gertaturik bere bizi guz-tian ikaskintzan igaro zuan, ikas-ten eta irakasten.

Bere nortasuna bereala nabar-mendu zuan eta ikasle bezela gain gañeko maillatara iritxi zan, Bar-celonan eta Erroman goi maillako ikaskintzak egini.

Geroago Zaragoza, Bilbao eta Iru-nen nagusitasunezko egin bearrak osatu zituan irakasle bezela, leku guzietan bere argitasuna irakasle bezela nabarmendurik.

Dakigunez gizon apala zan bene-tan, lagun urkoen laguntzaille beti eta noiz nai, iñork bere laguntza bear zunean beti prest zegoana eta eraman aundikoa.

Auek orrela diralarik bere erri-tarrek erabaki dute, gorazarre be-zela meza bat eskeintzea bere ani-maren alde bera jaio zan auzo on-tako eleiz nagusian.

Azaroaren leenengo egunean,

Santu guzien egunean, goizeko amaiketan ospatuko da meza ori eta jendetza aundia osatuko dala eleizkizun orretara itxaro degu.

AGUR ANAIA ELOSEGUI, betiko-tasunera arte!

KORTARA

deba

Ostolaza etxean, experientziari garrantzi aundia emango dion «Ar-te-Eskola» eratzen ari dira.

Urrian jarri dira martxan irudi-gintzan grabatze eta fundizio lan-tegiak. Lehenengo matrikula labur-ra da eta batikbat irakasle eta laguntzailleak biltzearen egiña.

Udako jaialdietan arte-lanak azal-du izan ohi dituztenei adierazi egi-ten zaie eskola honetan izatea in-teresgarri lutekeela.

Gure erriko eta errietako Uda-letxetako jakintza sailekoei ere dei diegu, diru laguntzak eskeiniñaz bi-li ditzatela euren errietatik Debako Eskola honetara etorri nahi luke-tenak.

Ikasketako maixukak hauek dira: Irudigintzan

Luis Montoia

Grabadugintzan

Marscha Ezwrich

Argizari fundiketan

Koldo Azpiazu

Garai hauetako jakintzan

Jose Mari Larramendi

Orain arte ez da arkitu, behar dan andereñoa, aurtxoan sikolojia arloan gertu dagoenik.

Eskolaren arduradunak, Ibarrola margolaria eta Oteiza irudigillea dira.

Lan-orduak:

9etatik 1tetara, Goizean.

4etatik 7etara, Arratsaldean.

Debatar taldetxo bat, Alcala-eldu berria da Itziar ikustera. Na-hiz eta erraza ez izan, aurrez au-rre agurtzeko modua egin zan. Bizi, aurrerakoi, kezkatu arkitu zuten. Erruz pozten gera, Itziar.

IDIAKEZ

eibar

—San Andres jaiak direla eta, urtero eratu ohi da Eibarren pin-tura erakusketa bat. Aurtengoa, duela hiru urte hil zitzaigun Simon Arrieta bergararrari eskainia izan-go omen da.

—Arte Galeria bat eratzeke as-motan ari omen da Antxon Saras-keta artista eibartarra. Oraingo, besterik ezean edo, beste era ba-tetako ahaleginetan ari da. «Pike's» deritzan boite horietan bat munta-tua du Urkiko hegalean. «Gorutz» taldeko Txopitea ere tartean da. Idazle kozkor bati ez zaio barkatzen horrelako «arinkeriari», baina pin-tore bohemioei bai. Zergatik ez? Are gehiago oraindik koskoltzeke dauden artean. «C'est la vie».

—Inongo herritan ikastola mugi-mendurik bada, zail eramango dio inork aurrea Eibarko herriari. «Eus-keria Lagunak» deritzan elkartearen arduraren pean amaikatxo saio prestatzen ari bait da bertan.

Ikastoletan 350 haur eta 14 an-dereñoak dihardute, gogotsu ihar-dun ere, esperientzia berrietan eki-nak gainera, batez ere erlijio ga-etan. Arazo zaila erlijiozko hau. Batzuek alienagarria dela, besteek, integristok, haurrak signuz eta otoi-tzez leporatu nahirik. Dena den, irakasle eta gurasoek konpondu behar duten arazoa dugu hau. Ira-kasleak erraz etor daitezke bat. Gu-rasoak zailago ordea. Bestalde, me-todo ezak ere nahiko eragozpen sortzen du.

Ikastoletan ezezik, gainontzeko erdal eskoletan ere ari dira. Mu-tilen erlijiozko bi kolejiotan, astean bi ordu eman ohi dira euskaraz, eskolako orduetan gainera, eta hiru mailatan banatuak ikasleen jakin-

tza mailaren arabera. La Salleko kolejoan, Azitzainekoan, 14-16 urte arteko hirurogeiren bat ikasle ari omen da lehen mailan, hau da, eus-karaz dakitenen mailan. Eta ikasle hauek ikas dezaketena (denaren premian aurkituko dira noski) be-zain interesgarria elkar ezagutzea dela irizten zaigu. Izan ere, eus-karaz dakiten hirurogei gazte el-karturik, zer ez ote daiteke egin horrelako talde batekin? «Nik ez nekixan hainbestek euskeraz ekixe-nik. Gure artean euskeraz eitteko esan deuske», esaten zidan gazte horietako batek. Egia esan, hori lor-tzen badute, gainontzekoa berez be-rez etorriko zaie.

—Nesken kolejiotan ez dira orain-dik hasi, baina ba dihardute asmo-tan, kolejio bakoitzak bere lekaime euskaldunekin baliatuz edo.

—San Andres nazio-institutuan ere bai. Gurasoek berek, zuzenda-ritzari egindako eskari bat medio dela. Nahiz eta eskolako ordueta-tik kanpora eta apurtxo bat ge-hiago ordaindu behar izan.

—Horrez gainera, «Euskera La-gunak» elkarte, gauze eratuko di-ren ikasaldi batzuk prestatzen ari da, euskaraz ez dakitenentzat batez ere. Eta astirik geratzen bada lau-garren alfabetatze ikasaldia molda-tzeko asmoa eta giroa ere bai. Ez etsi.

L.A.A.

irun

ETXALARREN

Urtero egin oi den usotegietako festan izan gera eta ez gaude da-muturik.

Giro eder-ederrez an ibilliak gai-tuzue Lizarreta, Labiagain, Ibante-lli, Arritxuri eta beste zenbat toki zoragarritan. Etxalar izenak «Etxe-larre» esan nai omen du eta ala esan oi dute bertakoek, ez Etxalar, Etxelarre baizik. Eta ala izango da-la deritzat «larreleku» berebizikoa bait da.

GALDU BERRI

Du norbaitek domiña eta kate eder bat. Biak urrezkoak. Aurki-tzaillea ondo saritua izango litzake. Jo Etxandia, 6-gn. irugarrenera.

EIZTARI-ARRANTZALEAK

Batzar bat izan degu eta baita bertan neurri berria artu ere. Gu-re buru egiten duen gure adiskide on Luis Toledo Artanok asmo aundiak dabilzkiela badakigu. Eta ez da asmo utsetan geldituko dan ameseari Beraz, etorkizuna argi da-go guretzat.

Pozik jakin degu Leitze eta Do-nestebe tarteko ibaiari ogei mila amorrai auzo zabaldut ditzutela. Arran-tzaleak ez degu negarrik egingo. Bijoazkie gure txalorik sutsuenak errekaezale oiei.

GAU-IKASTOLA

Eta iru maillatoka gañiera, za-baltzera dijoazkigu Ondarrabiñ ber-tako euskalzale langille aspergai-tzak. Beajondaizuela.

Egunero arratseko bederatzietan eta sarrerako eun pesta ordaindu ezkeru dana utsean izango da. Irun-dar batzuk ere joatekotan dirala entzun det.

Joan nai dezutenak, eman zeuron izenak Ondarrabiko «Kai-Amets» li-burutegian eta «Pinpiliñpauza» den-dan leen bai leen.

«AMA SHANTALEN»

Gure elizatzko xaarreen izan naiz. Ederki zaarberritu digute.

Irun kristautu aurrekoa dela en-tzuna naiz. Leengoaren ordez eta toki berean jasoa alegia. Beraz, oso zarra bear. Uste ortakoa zen, baita nere lagun on L. Urantzua zena ere, Irungo berri ondo zekiana. Zalan-tziarik gabe ala zela esan oi zuen berak.

POZGARRI

Egitan izan da Euskal Erriko pro-kuradoregai geienak bat etorri di-

rela gai onetan: aukeratuak izaten badira, gure izkuntza eta eskubi-deen alde lan egingo dutela. Ekin bada, jaunok, bearra ba dago ta. Emen eta Ondarrabin Eskudero eta Zubiaga jaunek izan ziren irabazle, erraz gañiera.

AMANDRETXO

Txit maitagarri bat ba degu gu-re artean eta EUN-DA-LAU urte bete dizkigu. Andre Erremiji Baran-diaran degu amandre ori. Jalotzez ondarrabitarra da. Baina ez zaigu gurea ez danik iruditzen. Izan ere beti gure artean ezagutu baitegu.

Zorionak, amona, eta zure eun-da-bosgarrena ere ikustea opa di-zugu.

URRIA

Ez dirudi ala danik, uda-udako eguraldiak dauzkagu ta.

Udazken xamurra. Alaxe luzaro iraungo al digu. Urzale eta igari-lari beterik agertzen zaizkigu itsa-sertzak, ia ekaina aldian bezelaxe. Osto ori eta orbelik ikusiko ez ba-litz, udaberrian gaudela esan geze-zake.

«IDIAZABAL»

Eibartar euskal idazle argi Ama-tiñok diona irakurri det eta ni ere bere iritziak bat nator. Erriari zor zaion maitasun eta eskerronik apu-rrenak liburu ori euskera utsean argitatzeko eskatzen zuan.

Ona emen Amatiñok (Zeruko Ar-

gia, irailak 12,6-gn. orr.) dionaren zatitxo bat: Inazio Iparragirrek ida-tzitako «Idiazabal» delako au gaz-telaniaz idatzia duzu irakurle. Egi-llearen itzez-itzez esanaz —el hálito vital de nuestros antepasados—, ere gaztelaniaz irakurri bear ote du-te idiazabaldarrek?

Beste uste batekoak gera, Ipa-rraigirre J.

Gure erriaren eskubideak alaxe eskatzen duala ustetan gauzkazu.

MOTXALLEAK DIRALA-TA

Beste aldeko endore edo alka-teak Bayonan bildu dira. Motxa-lleak ugaritu egin nunbait eta egi-ten zituzten kalte nabarmenak iku-sita ezin zitezkean deus egin gabe egon. Neurri gogorren batzuk artu dituztela jakin degu, zein ez baiña.

Emen ere zerbaiten bearra ba da-go. Aurtengo udaran Donostian bertan amaika motxaille eskean-da ikusten zen. Atzapar luzetxoak izan oi ditutelarik, arrixku aundiak dau-de emendik aurrera babarrun, sa-gar, txeremen, mizpera, gaztaiña t. a. oien inguruan dauzkagula.

Garai bateko mikeloteei, bai, bil-dur-ikara itzala zioten eta kontuz ibilli oi ziran. Gaur, ordea, zazpi-garren agindua ere erabat aazturik dagoela dirudian ontan, zakurrik oskalarienari ere ez diote errespe-torik, ez dira beñik bein asko izu-tzen.

SATOR

TEKNIKA BERRIAK

Zure Ofizinako plano lanak erraztu, RANK XEROX makinaz baliatzen galararik, xerokopiaren bidez.

Planoak ateratzeko, neurritz txikitze, zaharrak be-rritzeko, eta abar

casa nerecán

Etxegille eta arduradunok gogoan izan.

Avda. de España, 19

Urrutizkiña: 41 03 56

— DONOSTIA —

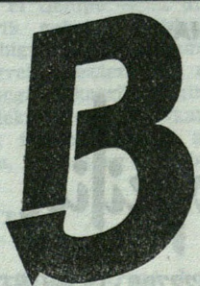
NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLATEGIAN?

...Ez. FAGOR,ek

sukaldian

BIURRARENA

- Exkabadoraen salketa eta konponketa.
- Karga lanetarako kuxare bereziak.
- Konponketak bertan egiten dira, ekar-eramaten ibilli gabe.

Landola eta ofizinak: Zamalbide Auzoan
Urrutizkiña: 354034 - 35 ERRETERIA

Salmenta: Ergobia Auzoan, 2
Urrutizkiña: 35 92 07 DONOSTIA

DEMAG
RICHER

oiartzun

OIARTZUNGO ALFABETATZE BATZORDEA

Urriaren azken egunetan hasi eta Martxoaren azkenaraino iraungo duen euskal alfabetatzeko ikastaro bat antolatuta da Oiaztunen. Eguna, astearte eta ostegun, ilunabarreko 8-tan.

Lekua: apaizen eskola.

Hiru sail izanen dira, bi lehengo urteko ikastaroa egin zuenentzako, eta beste bat erdaldunentzat.

Ahal duzuten azkarrena izenak emateko eskatzen dizuete antolatatzaileak horretarako aukeratuak dagozten lekuetan.

elgoibar

H-RIK GABEKO UMORIA

Perritxikuen erakus-sariketa ikusten ginen Tolosan. Ordu-bete luze egin genduen perritxikuei begira. Baina, zera esan nahi nuke: Prantziarrek eta espainiarrek beren hizkuntzan jakingo zituzten hango xehetasunak, eta, guk ere haienak bakarrik. Honek, ez zuen Zumaian ikusitakoaren antzik.

Bazitekean, gu han ez ginen orduetan egitea eta hala balitz poz- tuko ginake. Gainera ez litzake harritzeko izango, "perritxikutia" hain euskaldunena degun zaletasunaz eta Tolosan, euskera "pollita" egiten dan tokian, euskaldunok besteen mailan hartzea. Gainera, han eraketan zebilen zenbait Euskera erabiltea ez zan harritze-koa, ala Euskera ipuinak idazteko bakarrik dan hizkuntza ote dugu eta ez plazan hitzegiteko haina-koa?

H-rik gabeko umorearekin sartu eta H-dunarekin irten ginen, bai- nan Humore txarrez.

—Perritxikutia dala-ta, zerak poztu ninduen, Bergarako gazte- txoak azaldu zuten perritxiku xor- tak. Hauen zuzendari batek esan zigunez 130 mota baino gehiago agertu zituzten eta oraindik mu- tiko direla kontuan eukirik, zorion- tzeo lana hauena. Beren uestez, hirugarren-laugarren ateratzeko itxaropena zuten eta ez dago gaiz- ki. Baina lerro hauen ondorena beste zerbait esan nahian dijoa. Zera, hemen Elgoibarren, orain bi urte, gazteentzako perretxiku era- kus-sariketa eratu nahi izan zan. Aurrez, bi-hiru hitzaldi euskeraz emanaz. Baina zertarako hau? Ba- tez ere, zaletasun berri bat eta euskeraz sortzearen. Ikastolatik pasatzen diren haurrek, ezereen za- letasunik gabe ezin dira izen. Bes- te zenbait zaletasunek, erderazko "hitz egiñak" dituzte edo eta erdal jokoak dira. Fubola, txirrindulari eta abar, erderaz asko landutako zaletasunak dira. Ikastoletako hau- rrak, besterik ezean, hor sartuko dira, giro horretantxe. Perritxiku- tia ez dago hain landua eta lehen- bizi taldeka hartuaz eta zaletasu- na sorteraziaz, gerora euskerazko mintzabide izan dezaten.

Idea soilik aialtzea besterik ez dugu egin, baina ondo ausartuaz gero, perritxikutiaz jabetzeaz gai- nera euskaldun jarraitzeo ongarri izan daitekeala uste dugu. Baina betikoa, lana egin behar eta lan- gile gutxi, baina landuko dugu, ez- ta Bernabe?

—Elgoibarren bederatzi-hamar gi- zarte edo soziedade ditugu. Eta bakoitzak ba du bere lana edo eginkizuna. Bik kultura lana sol- lik egiten dute, besteek "kasuela- txoa" jarri eta jateaz gainera txi- rrindulariena, kirolak edo atletis- moa, fubola, pelota jokoa, eizea, ajedrez eta musika. Gure iritzian guziek betetzen dutela bakoitzaren bete-beharra, esango genduke. Bai- na honela dalarik ere, zerak har- ritzien gaitu: soziedade hauetatik batean, emakumeak ez daukate sartzerik eta hain zuzen, daneta- tik "finienari" musikakoan alegia. Ba dirudi, emakumeak berri- tsu xa- mar ote diran eta, musika behar bezela dastatzen ez dutela uzten. Bestalde, eskubide berdinen ga- raian gaudela esan dezakegu, bai- na egia ote?

—Gipuzkoa barruan gertatua. "BAR DANA ONA", eta izenak be- reganaturik sartu ginen eta sar- tzean;

—Bi tonika erdi mesedez.

—¿Cómo dice?

—Bi tonika erdi ateratzeko me- sedez.

—Por favor, hable en español que yo no entiendo eso.

Ta, erderaz esan beharrean ger- tatu ginen. Gero dana ona. Bai, dana ona baina guk zer esan?

Etxe-Pe-tarrek

idiazabal

GAZTEEN JAIK

Aurrez adierazi genduan bezela Urriaren 16 eta 17an ospatu dira jai oek eta ifioiz jendeak ondo eran- tzen badu oraingoan egin duala aitortu beharean arkitzen gera. Amaseian, larunbat arratsaldean alegia, bukaera eman zitoten gazte- teek pelotazko pelota txapelketari; aspaldiko igandetatik zetozen alkar neurtuaz eta azkenik nabarmendu dira txapeladunak.

Ilunabarreko zazpi eta erdietan gazterien meza jatorra eta on- doren Guraso elkartearen biltokian, abeslarien ekinaldia; puntaz punta bete zan lokala eta ez zan otzik euskaldunen bihotzetan. Jai aldi onen ondoren Azeitiako «Egan» taldearekin dantza saioa ordu biak arte erriko enparantzan.

17an goizean zazpi eta erdietan erriko txistulari talde bikaiñak eman zion asera ibillaldi neurtuari; 49 patrullak irten zuten bakoitza iru lagunek osatuaz, beraz 147 gazte ziran mendi aldera iritenak, oeta- tik erritarrak amabi bakarrik zira- larik. Onek adierazten du inguruko errietakoak ere gogoz etorri zirala.

Goizeko amaika eta erdietan eman zitzaion, «ZEPAI» ren ome- nez antolatutako Goiherriko bertso- lari gazteen txapelketari asera; be- deratzi bertsolari abestu zuten eta oek ziran: Aguirre eta Azarola Brin- kolakoak; Igarzabal Gabirikoa, Irao- la Zaldibikoa, Ceberio Isasondokoa, Etxaluze Zeraingoa, Esnaola Alba- zisketakoa, Muñoz Berrobikoa, eta Goiburu Idiazabalgoa. Epai maha- koak, Luzio Gabiria, Bordari, Lan- da eta antolatzaileen aldetik Azur- mend. Gai jartzailea Aseginolaza.

Goizeko saioa bukatzean arratsal- derako pasatu ziranak auk izan zi- ran: Igarzabal, Iraola Muñoz eta Aguirre ta Goiburu puntu berdiña- kin, orregatik aratsaldean lehenen- go saioa oek biok egin zuten lau- garrena nor izan erabakitzeo eta epai mahaikoak Goiburu pasa zu- ten aurrera. Igarzabal, Iraola, Mu- ñoa eta Goiburuk, erriko enparan- tza bete beterik aurrean zutela ja- tor jardun ziran, ba zan txalo eta goralmen ugari, ba zidurian berso- laritza arnasa berritze izugarri ba- ten aurrean arkitzen zala, nork pensatu alako giroa eta jendetza azaldu behar zanik; eta beren saioa bukatzean epai mahaikoak erabaki au eman zuten: lehenengo saria Idiazabalgo Goibururentzat. «ZEPAI» zanaren semeak ikusgarritzko kopa bat eman zion eta «Avícola San Blas» en zuzendari dan Iparragi- rrek jantzi zion txapela. Bigarren, Muñoz Berrobikoa; onentzat Euge- nio Jauregui sastreak jarri zuen kopa ederra; eta irten zuten denei «Avícola San Blas»-ek jarri zituan sari ederrak. Erriko alkate, Zepai zanaren seme eta erritar askoren aitorra auxa da: aurrera ere sari- keta au eta jai oek antolatuz ja- rraitu behar dala eta uste degu gazteria ez dala atzera geldituko.

Errikoentzat dantza konkurso bat ere ospatu zan: sei bikote irten ziran eta Zabala-Irizar bikotea ira- bazle. Erriko gazteak duten dan- tzari talde gazteak ere saio eder bat eskeiñi zigun; garbi nabaitzen da goraka dijoatzela eta oso den- bora gutxi barru talde ikusgarri bat izango dala.

Goizeko ordu biak arteko dantza saioa izan zuten gazteek enparan- tzan eta orrenbeste jende ez degu ikusi aspaldian Idiazabalen.

Zorion beroak jai antolatzaile gu- ziei eta zerbaitetan lagundu dua- nari; geure laguntza erriko gazte- riarri zor diogula uste degu.

AXARI

aizarna

Zer dute aldi ontan Aizarnako ezkillak durundarie? Oraindik one-

lako ots eta doiñu illunik oriek ari dute, berriz, illabete ontan!

Egia da, bestelakorik ere jo du- tela.

Iraillaren 12an pozkarioz eta alai jardun ziran ezkillak, Meza- Berria zala-ta. Izan dute bestela- korik ere geroago. Entzun-erazi diz- kigute intziri triste eta sarkorrez- ko dilin-dalan illun asko. Orko DUNNN eta ordo DANN otsak!

"Bekola" baserrian ildako Landa- tar Pedro aurrea. "Urrutikoetxe"-ko Goenagatar Manuela, etxeoan- dre maratz eta pulamentuzkoa izan- na, amama iztun argi eta atsegi- ñak jo-erazi zituan urrena gure eliz torreko ezkillak.

"Azkatzu" baserriko aita eta la- gunarteko gizon paketsu zan Iru- retatar Gillermoni lagundu bear izan diogu gero, berriz ere ezkillak- ots samien artean.

Artetxetar Joxe Mari izan da laugarrena iru asteren barruan. "Piztu egin dala esan bear, piztu egin dala orain" zioten bat baiño geiagok. Izan ere alakoxe bizitza gogorra eraman bear izan zuan gure Joxe Mari "Xaka" k. Ogei ta amar urtez elbarri iraun du, Par- kinson-en gaitzak menderaturik, bere soin-atalez baliatu ezinik. Eta ala ere alai, irripartsu ezagutu du- gun gizona.

Naigabea eta otoitzetan lagun- tzen diegu lauron etxeo eta se- nitarteko guziei. Eta emen gure- kin errikide izan ziran laurok, be- zate pakean atseden.

EZKONTZAK

"Etxeberri"ko Aizarnatar Kristi- nak bizi-bide berria artua digu il onen 9an Loiolako Elizan. Zorio- nak Kristinari eta Inaxiori.

Era berean zorianak baita "Apa- tegi"ko Egiurendar Mertxeri ere, bere ezkontide Enrikerekin batean. Au ere Loiolan ezkondu zan, illa- ren 12'an.

Ertziñapek

galdakano

UDALAITZ'EN

Urrillan 12'gn. Udalaiz aitz zo- rrotzan goiko murturrean Arrasa- te'ko mendigoileak ipiñi daben burdiñezko gurutze ederraren az- kunda izan zan ta, ori dala bide galdakanotar mendigoale mordotu bat be bertan izan gutzaten. Edo obeto esateko, nik eneban goiraño igon ze, aldapa gora neure illoba-

txu bi'renkin noyala, bata zazpi urte-koa ta bestea iru ta erdiakoa, euri lanpar otza jausten asi zan, nigaz juazan ezku-seme ta anaia- goraño igoten eben bitartean, ni aldapa erdi inguritik bera jatsi ni- tzan neure ilobatxu kutunakin igoten asi giñan Udala goi-azune alaira.

Azkunde ori zala-ta, gaztedi ikus- garria bildu zan aitz zorrotz ta ba- tezbere esan dugun auzune bake- tsu ortan, da bai gu legez antziña gazte izaneko gizon edo emakume be. Edonon da parra-parra gure euskera txukuna entzuten za, as- paldiz mendi-zalean bilkeratan en- tzun dugunik geien berebada, poz- garria guretzat berau, baiña, piz- kat saminduten gaituzana mendi- gozale askoren jazkerak eta batez- bere eurotaiko askoren ulle luze zi- kiñak, gizon irudia kentzen dauten jokabideak eta norberan benetako antza kentzen dautsen bizar enbe- razu garriak. Arazo onetaz ainbat idatzit gintzake baiña, ezdogu bes- terik esango gu baiño ikasiagoan esakera bat baiño; arima-ren iru- dia arpegia dala.

ERIOZAK

Urrilla onen 14-gn. zori txarreko ezbear baten bitartez, bere atea- rrean esan litzake, dagola burdibil batek zapaldu ta erai eban Zula- ga'tar Milarge, Daiñobeitia'tar Si- mon'en berrogei urteko emazte zinto argia. Ziur ezakigu zergai- tik izan zan andora errukarri ori orretara arrapatzea, bitxabaletik at onbidean egualako bera, edo bur- dibillak lapraz egin ebelako, ala ar- tezkarien zerbait jazo yakolako; da- kiguna da andera errukarria bertan erailde geratu zala. Laguntzen dau- tsegu atsekabian bere senar, seme- alaba ta sendikide guztiei.

Bai-ta illa orren 17-gn. Jaunak bere aldamenera eruan eben, Iza- girre'tar Julen euskeltzale zintzoa, irurogei ta amalau urtedun zala. Galadakanotar jatorrau aspaldiz Bil- bo'n bizi zan, baiña, bere naia be ori zan da, Galdakano'ra ekarri eben berak ain maite eban lurre emoteko. Goyan Bego adizkide ona.

Julen'en illetak, urregio egu- nean, 18-gn. ospatu ziran erriko txa- don naguzian, baiña, benetan min- du gaituzan, ze, eurak, euskaltzale baten illetak ez eben bestetara izen bear EUSKERAZ baiño. Ikus- ten denez, baiña, julen'en sendiari ez jako oraindik gogoratu gure txa- donatan bildur barik gure izkuntza ibilli leitzakenik, noiz arte?

«ANAITASUNA»-RI

Aldizkari onen 220-gn. zenbakian argitaldu da idazkitxu bat nik ar- gitaldu barri dodan «Breve Guía

Montañara - Menditar Artezari La- burra» izeneko idazkitxua dala-ta, merezi dodan baizen goralpen geiagot emoten da; beraz, eskerrak emon bearrean aurkitzen naz idaz- latxu ongarri ori ezkiñi daustenai, batezbere beren burutatik, nik ezer eskatu barik, idatzitakoa izan dala- ko berau. Baten geyagotan, eske- rrik asko ta eskatu zeuok naide- zuenian, ogei ta bost lauerleko gai- tik salgai aurkitzen dira-ta, edo- zein mendizale bazkunetan edo ene lantegian. Eskerrak.

Basa-jaun

pasai donibane

ERANTZUN BAT EMAN NAIAN

Lagun Inalurretak, irakurri zuen nunbait nik idatzitako lan bat nere aita zelarik bide.

Dirudienez, berak, ez du noski aspaldian nere berririk, eta lanean ekiteko esaten dit.

Beragaitik, argibide bat emate- arren zenbait arrazoi adierazi nai dizkiot.

Ona emen:

Direla illabete batzuk, AGUR, de- lako izparringira bidaltzen ditut ne- re lanak.

Onek bere azalpen errexa du. Nerezako AGUR da, gaur egun geien ulertzen detana, izan ere, bi- deak berdintsu bai-dira bionak, guk ere batasunean lan egiten degu.

Egia esateko, ni ez nator bat Arantzazun erabakitakoakin. Orre- kin zera esan nai det: ni bezela pentsatzen dutenekin lan egitea erabaki detala.

Gaiñera, ik ba dakik gu ez ge- rala lumatik bizi, beste eginkizu- nak ba dizkiagu.

Beraz, luma artu eta idazten as- teak, bere akatsak eta estuasunak dizkik, ik ondo dakiken bezela. Orregaitik zailla duk izparringi guz- tietan lan egitea.

Esanak esan, nere aitaren utsu- nea betetzen diat, leen esan nuen bezela, aita nian nik, geien ulertu nuena, eta berak ere geiagot mai- tatzen zian nik orain artutako bidea.

Garrantzia duena zera duk, Eus- kal Erria gaitik lan egitea, batean edo bestean axola gutxi dik, da- nak gaituk errudunak, eta nork zakik zein den gaur egunean bata- sunik egokiena?, denborak esango al ziguk noski, nork zuen arrazoi.

Ik, ondo dioken bezela, ekin de- zaiogun lanari, baiñan...

Bakoitzari ondo ena iruditzen zaien bidetik.

Ramon Zapiain

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

ENTZUN GIPUZKOARROK!

6.000

TRESILLO ETA SOFA-OE

gure lantegietatik zuzenean

Sal-eroste Tartekorik gabe erosi - Sinets-eziñezko prekiok eta... - Egundoko ordain-erreztasun!! - Eramanak UTSEAN euskalerri osora

Amuebladora COMERCIAL HISPANIA

Moraza, 3 - 14 - DONOSTIA

San Marcial, 12 - IRUN

IZKIRIMIRIAK

"VERSALLES-TIAR ERANTZUN BAT"

Bein Mondragoeko nere lagun batek, aspaldian ikusteke zeukan baserritar lagun bat arkitu zuan kalean, edinez (edadez) aurrera xamar zijoan lagun bat. Pozkiro agurtu zuten elkar eta nere lagun orrek badiotsa baserritarorri...

"Baiña gizona...!, zu e'tzara zartu be eitten...! Esan litteke eze zuretzat ez'tala urterik "pasetan"..."

Eta erantzuten dio baserritarrak "grabadade" aundiaz...

"Ara Julio...! bajakixat guzurra esaten dustakela, baiña alaxe be poztu eitten nok entzutiaz..."

"ETA BESTE BAT EZ AIN "VERSALLESTIARRA"

—"Ba ator sagar erriek jaten?"... galdegiten dio zehin "Mundrau"tar mutiko batek bere lagun bati (neri an kontatu zidanari).

—Sagar erriek? Nun jauzak ba...?

—"Alako" baserritan, bart baserrixe erre ein ei dok eta sagar erriek ei jauzak arbolan...

Eta egia zan; gau artan sua izan zuten baserri batean (izenik ez daukat gogoan) eta etxe-kontrako arbola batean sagarrak erreta gel-ditu ziran jateko gertu-gertu.

Nobedade arek merezi zuan "probetia" eta an joan ziran bi mutikook baserrirantz...

Esan dedanez arbola ori baserri kontra-kontran zegoen, eta antza dagonez baserriko leiho batetik itendako garrak erreta utzi zituan goi-parteko sagarrak; leihoa eta sagar erreok elkarren pare-parean gel-ditzen ziran...

Igo ziran ba bi mutikook arbolan gora eta asi ziran sagar-erre jaten natxadaz, ez baitzuten uste iñork ezer esango zienik...

Ontan, baserriko leihoan, euren pare-parean, nun agertzen zaien atso zahar bat ahoan pipa zuala. (Garai aietan ba zan artean agure xaharrek ez ezik baita atso xaharrek ere pipan erretako oitura, amonaxoen artean ohitura ori galtzen bazijoan ere).

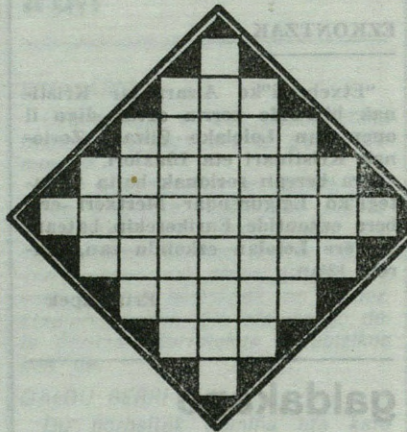
Pipadun atsoak esaten die aserre...

"Ume lotsabakuok!
sagar lapurretan?"

"Ta zu, atso zarrori
pipie "fumetan"..."

erantzuten omen dio bi mutikoetako batek (bestea izan omen zan). Lotsa-lotsa eginda barruratu omen zan amoniatxo, berak jarritako "puntuari" ain egoki erantzun zioten mutiko aiek bertsotan bera añañoak ba zirala edo ta...

TXOMIN

LAUKOKER

ZEARRETARA

1: Azkenengoa.—2: Lenen moskurtu zana.—3: Suak berekin.—4: Txori arrapakaria.—5: Goiti egin naia.—6: (aa) Aldi luzea.—7: Zuaitz maitea.—8: Etxeko errediza.—9: Zuberora.

GOITIK BERA

1: Gipuzkoa.—2: Xabier Donearen illobia an.—3: Irakurgai berezia.—4: Ezberdina, nabarduna.—5: Zoritxar, ezbear.—6: Samurtu, ai-

xatu.—7: (aa) Uts, zilo.—8: (aa) Zein geiago.—9: Araba.

AZALPENA

1: Z.—2: Noe.—3: Garra.—4: Gabiri.—5: Goragalea.—6: aora.—7: Ariz.—8: Atu.—9: Z. ZEARRETARA

emakumeoi dagokigun zozketa (etxe zaar-berritzea)

250.000 pezeta banako
4 sari

diru epea: urrilla'ren 31 arte
ludi osoko XLVII garren diru-aurreratze eguna dala ta

DONOSTI'KO

ERRI-ETXE'KO

AURREZKI KUTXA

✠ eliza bizi da ✠

BI KRISTAUEN ELKARRIZKETA

Eliza gaixorik ote?

—Ama gaixorik... Benetan, Eliza gaixorik dagoa pentsatzen al duzu?

—Ez. Baiña anitz kristauk beren ama gaixorik daukatela uste dutela iruditzen zait. Eta eritasun hori Konzilioak ekarri duela esatea zorakeria litzake. Mundu guziko gotzaiek, iru urtetan, munduko alda- keten ondoren aztertzen jardun dute. Ez da industri-gizarte ez tal- de politikorik, beste ainbeste egin duenik. Beraz, gaiztakeria litzake oraingo ondoea Konzilioak ekarri duela esatea.

—Batikano Ilgarrenean itz-jario edo bereztasun aundia erabili zan eta horrek arritu egin gintuan. Izan ere, 2.500 gotzai izketan asten zi- ranean Juan XXIIIlgarrenari, zer ger- tatuko ote zan galde egin ziote- nean, hauxe erantzun zuen: «Iku- siko dugu».

—Hau da Espiritu Santuagan si- nestea. Orain gertatzen zaiguna al- derantziz da: ez dugula sinesten Espiritu Santuagan!

—Eta hau Kristogan ere ez si- nesteko era bat da. Emendik au- rra edozer gauzatan sinestea oso zail egingo zaigu. Dala sozialismo- aren baitan, dala zuzentasunaren baitan. Eta kristauontzat, Kristogan sinestea ere zaildu egingo da. Ho- netxeri esaten zaio gurutzea...

—Ez det hala uste itxu-itxuan. Bada kristaurik, gurutzearen pre- zioa ordaintzen duenik. Lagun ur- koaren alde lanean jarduten duenik.

—Egia. Baiña beste galdera bat egingo dizut. Elizaren krisis edo kinka deritzana, ez ote da era be- rean munduaren kinka? Nik oso go- goz ikusten det Eliza gaurko gi- zaratearen mailan jarri nahiz. Erne dabilela esango nuke.

—Norbait erne dabilenean, la-

nean ari danean, erraz urratzen da erropa, erraz askatzen zaizkio jos- kurak. Orain ere, norbait sinestun danean, erne eta billa dabilenean, egiturak, hau da, lehengo jantziak austeko zorian jartzen ditu. Sines- men aundiko mendeetan, egiturak goitik behera erortzen dira.

—Eta beti izan ohi da, une ho- rietan, gehienak osatzen duten tal- dea, isilik egoten dana baiña bes- teak erotu direla, bere baitan pen- tsatzen dutenak.

—Halaxe da. Asisko Frantzisko behartsu egin eta mendira joan za- nean, erotzat jo zuten. Baiña Elizak ontzat eman zuen. Bizi dan Eliza baten barruan beti izan dira ho- nelako joerak.

—Askotan zoroarena egin behar da: Egokia ez dirudiena onartu. Ho- nelako asko balitz!

—Agian santutasun berri bat era- tu beharko da gaur egun. Orain Elizak gizarte berriaren ardura artu behar du. Bi mila urte barru ne- kazari-gizartearen ohiturak erabibili- ditu eta gaur kristautasuna indus- tri-gizartearen bizi behar da. Nola izan kristau, aldizkari batetan lan egingaz? Nola, irratia edo telebisio- aren aurrean? Nola, gaurko mun- duan? Asmatu egin behar baita: horrengatik arritzen gera, ain zu- zen, kristau berrien jokaerak iku- sita.

—Ez al da, batzuetan, esperan- tza galtzeko aiaña?

—Bai, gizartera eta Elizaren egi- turetara begiratz gero, hala diru- di. Baiña Eliza biziko da. Nazare- teko Jesusek esan zuen. Berak bakarrik eman dezaioke gizonari egiazko zoriona. Hor dago gure es- perantza osoa.

Jon Etxeberria

SINODOA ERROMAN (II)

Zuzentasuna Munduan

“Zorionekoak” zuzenagatik era- soak jasotzen dituzutenok”. “Zuek Jainko seme zerate”.

Kristoren naiaz, gizon guziek al- karrekin senide... Bata bestearen zerbitzurako. Maitasunezko gizarte bat denentzat. Zuzentasunik gabe- ko maitasunik ezin izan, Analetan ikusten dugun zuzengabekeria ken- tzen aalegindu bear...

KRISTO, ZAPALDUEN JAINKO

Ba duela gizonak jaio eta bizi- zeko etxe baten eskubide? Zu, Kristo, Ijito kume baten antzera, bide bazterrean, mundura etorri zi- ñan; Ijito zure burua egiñik, ze- nion: “Zeruko txoriek badituzte be- ren kabiak eta azeriek, beren zu- loak. Gizonaren Semeak ez du be- re buruari atsedena emateko leku- rik”.

Ba duela gizonak emen edo an bizitzeko aukeramen? Zu, Kristo, bizi salbatzeko, erbesterratu bea- rrean arkitu ziñan. Zure erriko Po- litikak gaur egunean gerta oi dan bezela, erbesteko ogi garratza ja- tera beartu zinduen; Errege alka atxikiko zeniola uste baitzuen Ero- des Erregeak.

Ez direla nor agintariak, atxilo- tuta presondegian daukaten gizo- na, uki, jo eta iraintzeko? Zuri, Kristo, katez ongi lotuta zeunde- la, arpegia txistuz zikindu, masai- llekoak eman, bizkarra zauri bizian jarri eta burua, arantzaz zulatu zizuten.

Ba duela gizonak politika gaietan batera edo bestera pentsatzeko as- katasuna eta politikazko pentsake- ragatik inor ezin ditekela zigor- tu eta ainbat gutiago eo? Politika- ren aitzekiz gurutzean il zinduten: “Oni (Kristori) askatsuna ematen badiozu, ez zera Zesaren adiski- de”.

Zure adiskideak, Kristo, giza mailan kaskarrenak zenituen: Ema- kume galduak, lapurrak, pekata- riek, erri gosetia...

ZAPALDUEN ELIZA

Elizak, Kristori jarraitu bear dio. Zapalduak dute justizi bearra. Lu- rrean, azken maillakoekin bizi bea- rrean da Eliza. Politikaz zapalduak, erri gosetia, kate gogorrez, lotu- tako gizataldeak, izan bear dute Elizaren kutun eta adiskide. Era batera edo bestera lotutakoak as- katzen aalegindu bear du Elizak. Zapalduen alde jokatzan duan Eli- za, zapaldua izango da, Kristoren antzera. Zapalduetako Elizak on- gien askatuko du zuzengabe keriaz lotutako giza taldea. Kristoren tes- tigutza inolaz ezin egin Elizak, lu- rrean justizia egiteko kompromi- sotan sartzen ez dan bitartean.

JAUNGOIKOAREN ERRIA

Kristauok osatzen dugu Eliza. Eliza geu gera. Sinodoan Gotzaiak oi- u egin dezateke: “Egia gure es- kuetan dago. Kristoren mensajeak

aski indar du gizon eta errien in- justizizko kateak apurtzeko”. Alpe- rrikako itzak ordea, egiaz ta be- netan kristauok lan egiten ez ba- dugu Kristoren mensajea egia biur- tzeko. Ebanjelioaren kutsuz mun- du zuzenago bat egiten saiatu bear degunok, kristauok gera.

AUR ETA GAZTEEN EZIKETA

Zuzentasunari buruz, oso ez ja- kin dagoala deritzat Jainko Erria. Biotz aldaketa eta konbersio aundi baten bearrean gaude kristauok. Ortarako eziketa-formazio on bat egin bear dugu. Asgaitezen aurtza- rotik. Familian, Eskoletan eta Do- triñako erakusketan ikasi beza au- rrak zuzentasuna maita eta zuzen jokatzan. Giza eziketak ez du az- kenik. Gazte aroan, lanari jarraitu bear zaio. Zuzengabekeria go- rrotatzen ikasi bear du gazteak. Gizon eta errien aurrerapenerako giro eroso bat sortzen aalegindu bear du. Razismoa, kolonialismoa, jakintza falta eta abar uxatzen aalegindu bedi gaztea. Bere ingu- ruko zuzengabekeriak ikus bitza: Langillearen askatasun-eza, berak nai bezelako Sindikatoak eratze- ko,

eskubide-ukatzeak politikari buruz elkartek egiteko eta abar.

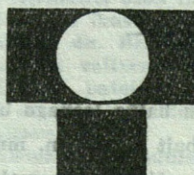
GAZTE EUSKALDUNA

Gazte, erri guzietan dituzu zu- zengabekeriak; zurean ez txikie- nak; Euskal kultura barruan osa- tzeko biderik ez duzu gaur egu- nean: izkuntza ez da bear bezela aintzakotzat artua gure eskoletan; erriari dagokion askatasunik ez du- zu bear ainbat zure inguruan. Zu- re erriari begira, ba duzu zer egin naikoa zuzentasuna gure artean zabaltzeko.

Gazte, langille zaitut. Zure ingu- ruko langilleak. Bakoitza bere ira- bazari begira. Alkarrekiko senide- tasunik senti gabe... Alkarrekin bat egin gabe lantegian izan ditezkeen zuzengabekeriak baztartzeko...

Gazte, iritxi da zure ordua. Ekin lanari zuzentasunaren alde, zure errian Zuzentasunaren eguzkia dir- diratsu ager dedin.

A. J.

**INDUSTRIAS
TAJO, S.C.I.**

— Moldegintza

— Beroa onartu lezaken plastiko-lana

Aranguren Ind. Auzoan

Urrut.: 356940-41-42

OIARTZUN (Gipuzkoa)

Isolottoko Katekima

(ETOR-ek argitara berria duen liburua. Interesgarria deritzagu dakarkian itzaurre honi).

Liburu onek, Isolottoko Keteke- sia girotu nai du. Bere utsean ager- tu ba-gendu, ez genduke gauza aun- dirik egingo. Aurrez ezarri dizkio- gun Sarrerak bear-bearrezkoak de- rizkiogu. Gai bat, eta areago Ka- tekesia bat denean, bere giroan ezagutu ta irakurri bear da.

Exenplu bat: Holandako Kateke- sia (gizon elduentzat egiña izanik, Isolottokoa, berriz, umetxoentzat) ezin ondo ulertu ta konprenitu Ho- landako sozio-ekonomiku giroa eza- gutu gabe, bere Humanista tradi- zio ta Ezistentzialismoaren kutsua... e. a.

Isolottokoak ere ba-ditu bere kon- dizionamenduak, ba-du bere giroa. Florentziako suburbioa, Siziliatik eta Italiako errialdetatik eldutako giza jendea. Gaur esango genduke pro- letargo girokoak. Industrian lana egiñaz, asteroko ogi-bide koxkorra- rekin bizi den giza jendea.

Orrelako giro batean sortzen den Kristau-bideak edo Katekesiak, nai ta ez, bereztasun ugarí izan bear, Kristoren izatea ta bere lana era batera interpretatuaz.

Guk, gaur, Euskalerrian dugun giroari begiratz, ontzat eman bear dugu Katekesi bide au ala ez?

Nik ez dut erantzunikan. Ba-da gure artean galdera oneri erantzun eman zezaioken jendea.

Baiña, dudarik gabe, ba-ditugu guk zenbait izakera ta bereztasun eta kondizionamendu bereziak.

Antziñatik lur batean bizi geran erria gera. Gure umetxoek, jai- tzean, aspalditik datorren ur-bizia artzen dute. Ez gera tradizio gabe- ko erria, ta gure umetxoek ez dira zerutik bera une batean eroritako giza-semeak.

Izan dugu, ba-dugu Erlilio tradi- zio bat ere. Kristau erlijioa gure errian sartu aurrez euskal gizonak bizi izandako erlijio sentipena, ri- toak, otoitzak, sinboloak... e. a. Be- netakoak ba-gera ta zientifikoak, ezin dezazkegu itz batekin gure oñari diran tradizioak alde batera utzi.

Ez orixe, lehengoa zaharra dela- ko, ez; lehengoa gurea delako bai- zik.

Ez gera gu «inmigranteak», zeru ta lurraren erdian, anka nun jarri ez dakitenatakoak.

Egunen batean eta azkar dedilla opa dut, Euskal Katekesi edo kris- tau bide bat sortzen ba-da, berezi- tasun auek errespetatu bearko di- tu. Gurea jaso ta Kristorekin zer- ikusi duen agertu euskal umetxo ta eldueri.

Amets ori egiztatu aurretik, ona emen mundu zabalean ari diren eta sortzen doazen kristau experien- tzien agerpen bat. Oso konkretoa.

EUSKALERRI'TIK ERROMA'RA

Gaztañaga'k

Emezortzi lagun, andik eta emendik bildutako lagunak; gure erriaren lau aldetatik bildutako emezortzi euskaldun elkarrekin. Naparroa eta Lapurdi, Gipuzkoa eta Bizkai'tik bildutako emezortzi euskaldun.

Besteri izenak, gaitzizenak eta deiturak ipintzea guziz "modako" gauza bihurturik dagon ontan, geuron buruetaz zerbait esatea zillegi balitzaigu beintzat, emezortzi euskaldun bildu giñala esaten ausartuko nintzake.

Eta elkarrekin ekin genion ibilaldiari. Iraillak 17. Donosti artean lo zegon eta ibiltariok kaleak zear igaro giñan, ain gaztea ez dan "mikrobus" batean; onen ezaugarriak berak naikorik aitortzen baitu: SS 56 milla eta geiago. Bai, giputzon uriburua lo zegon bee-laiñozko izara edo maindire zuritan bil-bil egiñik.

Bidean ugarituz joan zan asierako taldea: Donosti'ko kale-kalean zegon gure zai Akesolo karmeldarra eta Beobia'n agertu zitzaizkigun naparrak. Bidasoa'z aruntzago berriz, beste seikotea; ain zuzen ere Baiona'rako sarreran. Eta orra orrenbestez osotu gure emezortzikotea.

—oOo—

Beste gabe, ba-ginjoazkean pozik eta ikus-miñez beteta Erroma'runtz. Bai, ain ezaguna eta entzutetsua, baiña bestalde guretzat ainbeste ezkutuz betea dan Erroma aldera, txantxetan ere. Etzaitzaidan iruditzen egia zanik, ezin nuan sinistu: nora eta Erroma'ra?

Bideari ekin bezain laister bururatu zitzaidan beste gure senide batzuen: aspaldiko senideak, mende ta belaualdien tartez oso urrutikoak, baiña sorterriz eta odolez eta izkuntzaz gertukoak, guziz gureak.

"Erromatarren" garaiko guretarren arako erdi-gertaera... erdi-ipui... artaz gogoratzen nintzan. Gipuzkoa zaar-zaarraren biotzean buru-soil dagon Ernio-mendian eten-gabeko burrukan ari izan omen ziran Erromatarrak euskaldunak menperatu naiean. Elkar-iltze luzea, aspergarria eta illuna, buka-eziñekoa: txiki-txikian gaur Bietnam'en gertatzen danaren antzekoa.

Lartaun, euskaldunen buruzagiak eta Erromatarrenak ez bururik makurtu nai. Alakorik batean, konponketa-bidea asmatu; eun eunen

aurka burrukatuko; eta aien araberan erabakiko gudu-auzia. Esan eta egin: eun euskaldun, Lartaun aundia buru zutelarik, Erroma'ra. Etzeramaten txantxetako erantzukizuna beren gain: Euskalerrria'ren etorkizuna, alegia.

Oraindik orain eman digu Lartzabal antzerkigilleak gertatu omen zalazkoa-biziko burrukara. Eta eun euskaldunak gertatu omen irabaz-

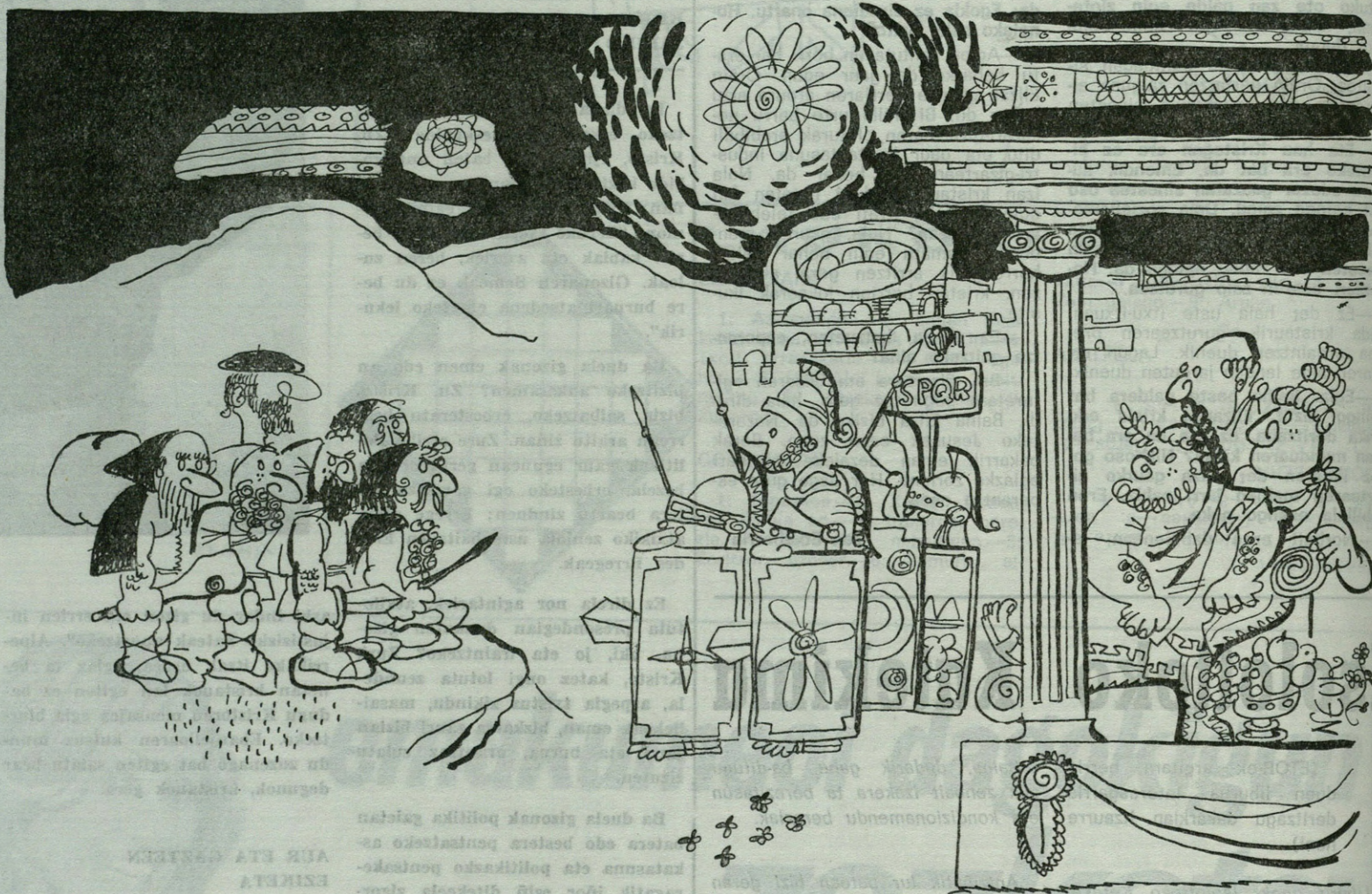
Gaurko talde ontan ez dugu Lartaun'ik. Baiña nabaitzen dugu uts aundiagorik: ez genduala gure artean Arabarrik. Gaiñontzeko eskualdeetatik bai ordezkoren bat edo beste. Zuberutarrik ere ez genduan arren, jaiotzekorik beintzat, ba-genduan lurralde artan bizi danik: ain zuzen ere bi lagun beren langintza antxe daramatenak: Idiart'dar Mixel eta Indart'dar Arnaud.

tako janaria. Ardoa bakarrik genduan ezaguna bere gorrian; eta ez ain txarra. Ori bai, egunerokoa baiño megoa, gorputz gutxigokoa.

Gauerako Nimes'era eldu bear. Bide luzea eta guzia berdintsua ikusteko: maastiak ezker-eskubi. Zerbaitetatik dira ain ezagunak Beziers eta Korbiereko ardoak. Gure etxe ibiltari dan berebillaren rrun-rrunaz batera, bai atsedenga-

-artean batasun jatorra. Gutxi gorabehera orixe dio Olaetxea jaunak irailaren 11'ko "Pensamiento Navarro" izparringian.

Eta erri-izkuntzak? Sakabana-tzearen iturri omen dira. Ainbat-eta areago, berriz, Estadu bat beraren barruan bat baiño geiagotarra itzultzen baldin ba'da Liturgia. Alajaiñetan —guri dagokigunari el-

le, garaille. Indarrari, trebetasunari eta begi azkarrereri esker gailendu ere. Bitxiak dira benetan arako deadar-itx aiek: "Beera kolpe, mutilak! Jo beetik gora!"

Irrintzi larria, noski; oju salbatzaillea! Orrixe esker ez omen zitzaizkien nagusitu Erromatarren burnizko estalki babesgarriak. Ala omen, diotenez beintzat.

Egia izan, ez izan, orixe bururatu neri eta orixe erabilli genduan aotan. Ez, noski, burrukara ginjoazelako. Zerk ekarri ote zigun gogotara antziñatearen uste ori? Otzak beroa eta beltzak zuria gogorazten dizkigun gisara, agian.

—oOo—

Gure talde au baiño leenago ba-dira beste zenbait —saillean, multzoan?— gure artetik Erroma'ra joandakoak. Guda aurretik joan zan apaizkai talde bat, aldi aren barruan beste norbaitzuk, gero ere bai... Gogoan dauzkat ez nabil igeska, aipatu nai nituzke geroago.

Zein baiño zein begi-zabalago lurralde ez-ezaguneri begira danok. Ikus-miñez begiratzen genien, egia esan. Arrigarria! Arta-soro asko! Ez nuan alakorik uste. Era guzietako artoak: atzeratuak, erdi-eldukoak, kaxkarrak, bikaiñak. Ez omen dute, ordea, luzaroan jarraituko. Frantzia'ren goi-aldera joko omen du artagintzak, an lur zabaloak eta emankorrangoak dirala-ta artotarako.

Aurrera joan aifnean, aldatzen zijoazen gure ezker-eskubiak: lurrak idorrigo, elkorrago eta... gorriago. Izan ere, ez ginjoazen alperrik Tulus gorriara urbiltzen. Tulus uri aundiak beti izan du alako "gorri" izena; langille-uria da eta aspalditik guziz ezkertiar agertu izan dana. Gorria jendakiz, edonork dakianez; eta gorria baita lurrez ere.

—oOo—

Tulus'en bazkaria. Oituta gaude-netik arrotza gertatu zitzaigun ber-

ri polita lo-kuluxkatxo bat bidean!

Ikusgai berezirik agertu bitartean, batzuek izketan eta besteak irakurtzen. Eta orra gauza bitxirik begien aurrean! "Herria" gure euskal-asterokoan eta irailaren 9'koan ba-dakar eztenkada zorrotzik. Lafitte jakintsuari itzaldia galerazi edo debekatu. "Garrazki aipatzen dituela gertaera batzu", alegia. Peguy ospetsuaren itzak datozkit burura: "Egia, beti egia; egia samina, saminki esan; egia garratza, garazki esan...". Eta galeraztea beste gabe, ain zuzen ere, esaten duan artan bertan arrazoi eman diote Lafitte jaunari.

—oOo—

Beste gisa batekorik ere eskuertatu zidaten. Garai batean Iruña'n eta gero Balentzia'n gotzai edo apezpiku izan zan Olaetxea jaunaren idazki bat. Batasunaren aldekoa, ain zuzen ere!

Zera, elizkizunak latinez egiten ziranean orduan omen zan kristau-

duta— toki onean uzten du Olaetxea'k euskeratzaileon jarduna!

Aurrez etzegon banaketa edo sakabanatzeren bat sortu ote du Liturgi-elizkizunak erri bakoitzak bere izkuntzan egiteak? Apaiz arteko eta eliztar arteko puskaketa, latina baztertzetik datorrela, nork sinistu? Izkuntza bat bera erabiltzea ote da kristau-batasunaren oinarri? Toki onean gaude! Kristau-batasun jatorra lortzeko latina erabiltzea naikoa ba'litz, erraza litzake. Bai, latin-izkuntzaren batasuna aiazago lortuko genduke, bai, biotzen batasun egiazkoa baiño.

